

NEOVISNOST KOSOVA – 13 GODINA POSLIJE*

Veronika Sudar
studentica 5. godine Pravnog fakulteta Osijek
E-adresa: vsudar@pravos.hr

Stručni rad
UDK 325.8(497.115)
Rad primljen 15. travnja 2022.

Matko Guštin
student 5. godine Pravnog fakulteta Osijek
E-adresa: matko.gustin10@gmail.com

Sažetak

Dugotrajnost sukoba na Kosovu dovela je do posebne brige Europske unije o tome pitanju, konkretno njezina posebnog djelovanja na čitavom području zapadnog Balkana s težnjom potpune europeizacije toga prostora i njegova približavanja europskim integracijama. Razdoblje od 80-ih godina 20. stoljeća za Kosovo je predstavljalo svojevrsnu prekretnicu s obzirom na to da su izmijenjene ustavne mogućnosti u tadašnjoj državi davale mogućnost osamostaljenja i uspostave kosovske države. Shvaćanje cjelokupne kosovske problematike potrebno je sagledati i iz povijesnog aspekta te uloge međunarodne zajednice. Općenito, kosovska država nastala je uglavnom na podlozi međunarodnog djelovanja čime su postavljeni temelji za uspostavu suvremene europske države, pri čemu su osobito važni Ahtisaarijev plan te Rezolucija 1244 iz 1999. godine iz koje svoje djelovanje izvodi i Europska unija. Do danas, Kosovo je prošlo tri razdoblja – ono političkih nemira do 90-ih godina 20. stoljeća, razdoblje intenzivnog djelovanja međunarodne zajednice do prvog desetljeća 21. stoljeća te razdoblje Europske unije koje još traje, odnosno tek počinje s obzirom na to da je Kosovo potpisalo Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. Europska unija ima značajan utjecaj na daljnji razvoj kosovske države glede vladavine prava, uspostave demokratskih standarda te jačanja transparentne vlasti. Profilirajući se kao važan globalni čimbenik mira i stabilnosti, rezultati Europske unije na Kosovu vidljivi su kroz misiju EULEX-a te djelovanje Visokog predstavnika Europske unije na Kosovu, kao i svih ostalih institucija Europske unije. Na izmaku drugog desetljeća ovog stoljeća ponovno jača utjecaj Sjedinjenih Američkih Država na Kosovu koje nikada nisu ni izgubile interes za uspostavu mira i stabilnosti na ovom području. Upravo zbog toga, zajedničko djelovanje Sjedinjenih Američkih Država i Europske unije jedini je put ka konačnom rješavanju komplementarnog kosovskog pitanja.

Ključne riječi: *Europska unija, Kosovo, međunarodna zajednica, Sjedinjene Američke Države, sporazumi*

* Rad je nagrađen Rektorovom nagradom u akademskoj godini 2020./2021. za izvrstan seminarski rad iz predmeta Pravo vanjske i unutarnje sigurnosti Europske unije.

1. UVOD

Iako se naizgled čini kako je Kosovo samo jedna u nizu europskih država koja se opredijelila za svoju samostalnost, tu činjenicu posebno otežava povijest osamostaljenja u ostalim državama zapadnog Balkana. Sežući u daljnju povijest, na Kosovu je posebno burno bilo tijekom 80-ih godina prošlog stoljeća kada se studentskim prosvjedima ukazuje na neodrživost čitavog sustava i težnja za samostalnom državom. Iako je Sjevernoatlantski savez, zajedno sa Sjedinjenim Američkim Državama uspostavio mir na području Kosova, odmakom vremena sve važniju ulogu „čuvara“ mira u ovoj najmlađoj europskoj državi ima Europska unija. Naime, Europska unija kroz Zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku zajedno sa svim svojim državama članicama nastoji svojom misijom uspostaviti trajni mir na čitavom europskom kontinentu, pa tako od uspostave kosovske države djeluje Misija Europske unije za vladavinu prava na Kosovu (EULEX), kao i Visoki predstavnik Europske unije na Kosovu. Upravo preko Zajedničke vanjske i sigurnosne politike Europska unija nastoji promovirati prioritete svojeg djelovanja, a to su, povijesno gledajući – mir, stabilnost, rješavanje kriza te europski identitet. Čitav proces uspostave kosovske države popraćen je paralelnim djelovanjem Sjedinjenih Američkih Država te Europske unije, no njihovo djelovanje različito je s obzirom na to da su Sjedinjene Američke Države institucionalno uspostavile ovu državu, dok je Europska unija sudjelovala u kreiranju brojnih politika te omogućila tu istu institucionalnu opstojnost. Početkom novog desetljeća, europska i američka struja na Kosovu ponovno jača, a dokaz tomu su i stalni pregovori i sporazumi između Srbije i Kosova. Osim uspostavom pravnog okvira djelovanja same države, prisutnost Europske unije na Kosovu vidljiva je i u konkretnim ekonomskim ulaganjima te pristupom brojnim europskim fondovima i programima. Europska unija na neki je način preuzela vodstvo na Kosovu u odnosu na Sjedinjene Američke Države sklapanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju s Kosovom, čime je jasno dano do znanja kako je Kosovo samostalna država s isto takvim pravom na proglašenje neovisnosti. Konkretnije, zaštita potencijalno ugrožene kosovske sigurnosti ili opstojnosti sada je na Europskoj uniji, a ne više isključivo na Sjevernoatlantskom savezu ili Sjedinjenim Američkim Državama. Tijekom 13 godina kosovske neovisnosti postignut je značajan napredak glede razvitka same države, kao i u kontekstu međunarodne prepoznatljivosti.

Cilj je ovoga rada ukazati na najznačajnije događaje tijekom minulih 13 godina kosovske neovisnosti, kao i na stalni i neizostavni utjecaj Europske unije i Sjedinjenih Američkih Država, pa samim time i ukazati na potencijalno žarište sukoba u slučaju neriješenosti ključnih pitanja. Rad je stoga koncipiran u četiri poglavlja: prvi se dio rada bavi općenitom problematikom kosovskog samoodređenja te njegovom povijesnom pozadinom, a ukratko se analizira i odluka Međunarodnog suda o legalnosti proglašenja neovisnosti. Drugi dio rada bavi se djelovanjem Europske unije na Kosovu, analizirajući utjecaj i značaj nekih njezinih institucija, Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, EULEX-a, kao i perspektivom budućeg razvoja kosovske države. Treći dio rada usmjeren je na djelovanje američke politike na razvoj Kosova, s posebnim osvrtom na posljednji sklopljeni sporazum između Srbije i Kosova uz posredovanje američkog predsjednika Donalda

Trumpa. Kakav će biti pristup novog američkog predsjednika Joea Bidena, tek ostaje da se vidi. No važno je naglasiti kako je riječ o osobi koja dobro poznaje situaciju na Balkanu pa se s obzirom na to očekuje strukturirani dijalog i sveobuhvatni pristup otvorenim pitanjima. Kao posebno pitanje, nameće se pitanje razvoja Kosova sukladno rezultatima održanih parlamentarnih izbora i promjenom strukture vlasti.

2. GENEZA KOSOVSKOG PITANJA

Kosovsko pitanje ostalo je posljednje u nizu neriješenih balkanskih pitanja čije je područje oduvijek smatrano velikom nacionalnom bojišnicom. Naime, sukobi Albanaca i Srba mogli bi se podijeliti u dva velika razdoblja: ono do kraja 20. stoljeća te razdoblje od 2000. do 2008. godine, odnosno do godine kada je Kosovo proglasilo svoju neovisnost. Općenito, uspostavom Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, Kosovo je dobilo status *oblasti*, odnosno 1963. godine dobiva status autonomne pokrajine pa samim time i veći stupanj autonomnosti.¹ Sve navedeno izazivalo je nezadovoljstvo Albanaca koji su zahtijevali priznanje statusa republike, odnosno da Kosovo postane sedma republika u sastavu tadašnje Jugoslavije. Sebi u prilog, Srbija se pozivala na ustavne odredbe prema kojima je država zajednica naroda, a Kosovo je tada bilo u sastavu Srbije.² Kao protuargumenti za formiranje kosovske države, navodili su se argumenti prema kojima ne mogu postojati dvije albanske države jer republika je suverena, kao i argument prema kojemu pojam republike upućuje na narod, dok na status manjine upućuje pokrajina te za ono vrijeme, najvažniji argument – početak stvaranja kosovske republike početak je izdvajanja iz tadašnje Jugoslavije.³ Sveprisutni sukobi rezultirali su i ratom na Kosovu od 1996. do 1999. godine što je ujedno i početak djelovanja međunarodnih organizacija, ali i značajnijeg djelovanja Europske unije na ovim područjima.

2.1. SUKOBI DO 2000. GODINE

Težnje Albanaca za uspostavom Republike Kosovo osobito su izražene u dvama studentskim prosvjedima – 1968. i 1981. godine. Iako su primarni ciljevi prosvjednika bili uspostaviti republiku i oduprijeti se svojevrsnom terorizmu, zahtjevi prosvjednika tijekom

¹ Ramet, P. Sabrina, *Balkanski Babilon. Raspad Jugoslavije od Titove smrti do Miloševićeva pada*, Zagreb, 2005., str. 353.

² Marušić, Bartul, *Pravo na samoodređenje naroda u svjetlu međunarodnopravnih pitanja i disolucije SFRJ*, *Studia Polensia*, 1/2017, 6, str. 81.; Generalno, Albanci su s razlogom tražili uspostavu kosovske države pozivajući se na ukupan udio stanovništva. Naime, 1981. godine na Kosovu je bilo 77,4 % Albanaca i 14,9 % Srba, 2003. godine bilo je čak 88 % Albanaca te 7 % Srba, dok postotak albanskog stanovništva kasnije doseže i 92 %. Vidi: Judah, Tim, *Kosovo: What Everyone Needs to Know*, New York, 2008., str. 2.

³ Horvat, Branko, *Kosovsko pitanje*, Zagreb, 1988., str. 103. – 104.

godina poprilično su se razlikovali. Tako su prosvjednici 1968. godine zahtijevali državu i ustav, a uz to, jedan od glavnih zahtjeva bio je i uspostava sveučilišta. Godine 1981. pak, prosvjednici su naglasak stavljali na republiku, odnosno njezinu uspostavu pod svaku cijenu, a znatno više se ukazivalo i na problem ekonomske nerazvijenosti.⁴ Godina 1989. posebno je potaknula daljnje političke sukobe na Kosovu kada je vođa velikosrpske agresije Slobodan Milošević, održao često citirani govor na Gazimestanu u povodu 600. obljetnice Kosovske bitke koji ne samo da je pokrenuo trajnije sukobe na Kosovu, već i na području čitave bivše Jugoslavije.⁵ To je ujedno i početak pasivnog otpora Albanaca s obzirom na to da je u tom razdoblju dokinuta kosovska autonomija.⁶

2.1.1. Rat na Kosovu od 1998. do 1999. godine

Potpisivanjem Daytonskog sporazuma 1995. godine na području bivše Jugoslavije uspostavljeno je relativno mirno stanje prestankom ratnih djelovanja, no i dalje ostaje otvoreno kosovsko pitanje, točnije, javljaju se dva neriješena problema: status Kosova te albanska radikalizacija.⁷ Upravo je radikalizacija i odugovlačenje s rješavanjem kosovskog pitanja dovelo do daljnje eskalacije sukoba te osnivanja paravojne organizacije – Oslobodilačke vojske Kosova (nadalje: OVK)⁸ koja s djelovanjem započinje 1996. godine, čime počinje predratno stanje, koje postaje ratno 1998. godine kada je i ova organizacija postala oružani pokret.⁹ Rat na Kosovu trajao je od proljeća 1998. do 1999. godine, kada je donesena i Rezolucija 1244 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda. Naime, međunarodna zajednica djelovala je na način da je nastojala lokalizirati sukobe, razbiti suprotstavljene blokove, uvesti svoje postrojbe (nacionalno neovisne) te nametnuti konačno političko rješenje.¹⁰ Tijekom oružanih sukoba, odnosno srpskih napada na Kosovo, počinje djelovanje NATO-a i UN-a, osobito UN-a koji je na slučaju Kosova nastojao djelovati u

⁴ *Ibid.*, str. 100. – 101.; Krieger, Heike, *The Kosovo Conflict and International Law*, New York, 2001., str. 7.; Tierney, Stephen, Je li Pandorina kutija konačno otvorena? Kosovo i neobična sudbina teze o dekolonizaciji u međunarodnom pravu samoodređenja, *Politička misao*, 1/2015, 52, str. 99.

⁵ Holbrooke, Richard, *To End a War*, New York, 1998., str. 26.

⁶ Tatalović, Siniša, Prijeratni prijedlozi za Kosovo, *Politička misao*, 2/1999, 36, str. 53.

⁷ Janjić, Dušan, *Kosovo: između sukoba i dijaloga*, Beograd, 2005., str. 9.

⁸ Prvi vođa OVK-a bio je Hashim Thaqi, bivši kosovski premijer. Tijekom 1999. godine, kada prestaju oružani sukobi Srbije i Kosova, OVK je rasformiran te pretvoren u Zaštitni korpus. O Oslobodilačkoj vojsci Kosova, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=45706>, (13. prosinca 2020.)

⁹ *Ibid.*; Radikalizirana OVK bila je i protiv djelovanja Ibrahima Rugove, kosovskog mirotvorca te kosovskog predsjednika izabranog 2002. godine, koji se zalagao za mirno rješenje kosovskog pitanja. Detaljnije: Ibrahim Rugova, <https://www.icty.org/bcs/content/ibrahim-rugova>, (13. prosinca 2020.); Degan, Vladimir Đuro, *Observer Missions and Peace-Keeping Operations in Croatia, Bosnia-Herzegovina, and Kosovo*, *Adrias: zbornik radova Zavoda za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Splitu*, 14/2007, str. 24.

¹⁰ Kulenović, Tarik, Koliko je Kosovo ravno: neki politički, društveni i vojni aspekti kosovskog sukoba, *Polemos*, 2/1998, 1, str. 103. – 105.

potpuno drugačijem smjeru nego što je to činio u Bosni i Hercegovini tijekom rata. Naime, pregovori sa Srbijom bili su bezuspješni, što je dovelo do NATO-ova bombardiranja Srbije koje je trajalo punih 78 dana. Tijekom svojeg djelovanja, NATO-ove vojne snage KFOR (*The NATO Kosovo Force*) podijelile su Kosovo na pet regija čime su jednostavnije nadzirali čitavo područje.¹¹ Sporazum iz Rambouilleta nije dao očekivane rezultate, a ratna djelovanja na Kosovu zaustavljena su 1999. godine donošenjem Rezolucije 1244 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda.

2.1.2. Rezolucija 1244 iz 1999. godine

Rezolucija 1244 Ujedinjenih naroda iz 1999. godine (nadalje: Rezolucija)¹² uspostavlja mir potreban za daljnji proces uspostave kosovske države. Rješenje kosovskog pitanja, barem u onom dijelu do 1999. godine, Rezolucijom je riješeno tako da je predviđena potpuna demilitarizacija Kosova, odnosno sa zahtjevom za potpunim prestankom nasilja i represije te povlačenjem svih vojnih, policijskih i paravojnih snaga s Kosova.¹³ Uz to, predviđeno je i raspoređivanje međunarodnih civilnih i sigurnosnih snaga radi uspostave normalnog života na Kosovu. Jamčeno je i pravo povrata izbjeglica.¹⁴ Rezolucijom je s radom započeo *United Nation Mission in Kosovo* (nadalje: UNMIK)¹⁵ koji vrši nadzor nad provedbom Rezolucije. U pravilu, međunarodna prisutnost na Kosovu imala je nekoliko važnih ciljeva – provođenje primirja, osiguranje javnog reda i mira, nadzor razminiranja, nadzor granica te uspostavljanje sigurnog okruženja za povratak izbjeglica i raseljenih osoba.¹⁶ Ključno je istaknuti važnost UNMIK-a s obzirom na to da je ta misija osigurala potrebnu stabilnost na Kosovu, zbog čega je potrebno razlikovati UNMIK-ovu civilnu i vojnu komponentu. Naime, UNMIK je uspostavljao uvjete za daljnje rješavanje kosovskog pitanja na način da se očuva autonomija u postojećim okvirima, dok je vojni dio ove misije – Kosovske snage pod vodstvom NATO saveza, bile zadužene za izvršavanje dijela vojnih zadataka, odnosno postupno „ukidanje“ UNMIK-a.¹⁷ Govoreći

¹¹ Jurilj, Marinko; Galić, Domagoj, Usporedba djelovanja UN-a i SAD-a u procesu izgradnje država: slučaj Kosova i Iraka, *Hum: časopis Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru*, 9/2012, str. 418., 419.; Rambouillet Agreement, https://1997-2001.state.gov/www/regions/eur/ksvo_rambouillet_text.html, (13. prosinca 2020.); O'Neil, G. William, *Kosovo: An Unfinished Peace*, Boulder/London, 2002., str. 43.

¹² Resolution 1244 (1999), S/RES/1244 (1999) of 10 June 1999, dostupno <https://unmik.unmissions.org/united-nations-resolution-1244>, (12. prosinca 2020.).

¹³ *Ibid.*

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ Detaljnije: UNMIK, <https://unmik.unmissions.org/>, (12. prosinca 2020.).

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ Istrefi, Remzije, *International Security Presence in Kosovo and its Human Rights Implications*, *Croatian International Relations Review*, 80/2017, 23, str. 132.

o djelovanju Europske unije, početkom 2000. godine započela je njezina druga misija¹⁸ Eurokorpusa koji predstavlja svojevrsnu višenacionalnu vojnu formaciju izvan okvira NATO-a. Eurokorpus je obavljao važnu funkciju na Kosovu kroz zadatka implementacije dijela Rezolucije (1244) u dijelu koji se odnosi na vojna djelovanja, jednostavnije rečeno, uspostava sigurnog okružja i civilne administracije.¹⁹

3. PUT PREMA NEOVISNOSTI

Kosovo je posljednja država bivše Jugoslavije koja je tijekom stjecanja neovisnosti proživjela „ratnu epizodu“. Nakon okončanja rata, primarni zadatak međunarodne zajednice, koja je snažno djelovala na Kosovu, bio je uspostaviti mir potreban za daljnje diplomatske korake uspostave ove države. Iako je Rezolucija 1244 dala nemjerljiv doprinos uspostavi mira, ključan dokument bio je Sveobuhvatan prijedlog za rješavanje statusa Kosova iz 2007. godine (nadalje: Ahtisaarijev plan), bivšeg finskog predsjednika,²⁰ u kojem navodi ključne točke za uspostavu kosovske republike, *de facto*, postavlja ustavni okvir države. Uz ovaj dokument, Vijeću sigurnosti Ujedinjenih naroda predstavljen je i drugi dokument pod nazivom Izvještaj posebnog predstavnika Glavnog tajnika Ujedinjenih naroda o budućem statusu Kosova.²¹

3.1. ULOGA EUROPSKE UNIJE U OSTVARENJU KOSOVSKE NEOVISNOSTI

Od početka 21. stoljeća Europska unija nameće se kao važan akter europske sigurnosti, točnije, ona počinje djelovati vanjskopolitički i izvan granica Europe. No, kako je Europskoj uniji važna stabilnost čitavog europskog kontinenta, s posebnim djelovanjem odnosila se prema kosovskoj krizi i rješavanju njegova statusa. Iako je pitanje Kosova konstantno podijeljena tema na relaciji Europska unija – Sjedinjene Američke Države, tri su ključna razloga zbog kojih je Europska unija opravdano imala lidersku ulogu u uspostavi kosovske države. Prvi razlog jest geopolitički s obzirom na to da je Europska unija najbliža zapadnom Balkanu i najbolje poznaje prilike na tom teritoriju. Nadalje, iako je Europska unija primarno ekonomska organizacija, njezina dugotrajnost oprav-

¹⁸ Prva misija Eurokorpusa bila je u Bosni i Hercegovini početkom 1998. godine. Vidi: Šegvić, Saša, Oružane snage EU u sigurnosnim okolnostima postmoderne ere, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu 3/2010, 47, str. 627.

¹⁹ *Ibid.*; European Parliament – Debates, <https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20040330+ITEM-006+DOC+XML+V0//EN&language=EN>, (13. prosinca 2020.).

²⁰ Među ostalim, Martti Ahtisaari dobitnik je i Nobelove nagrade za mir 2008. godine. Detaljnije: Martti Ahtisaari – <https://www.britannica.com/biography/Martti-Ahtisaari>, (12. prosinca 2020.).

²¹ Kosovo: Nema dobrih alternativa Ahtisaarijevom planu, <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/balkans/kosovo/kosovo-no-good-alternatives-ahtisaari-plan>, (12. prosinca 2020.).

dava djelovanje u vanjskopolitičkom smjeru, a uspješnost vođenja projekta uspostave kosovske države Europsku uniju samo bi dodatno profiliralo kao „globalnog“ igrača. Kao najvažniji argument javlja se težnja za europskom integracijom na čitavom kontinentu, zbog čega je opravdano da europske politike oblikuju kosovsku državu.²² Osim isključivo političkih interesa, Europska unija imala je i ekonomski interes na Kosovu, ali opravdanje njezina djelovanja najčvršći je argument imalo u činjenici da su dvije države članice Europske unije – Francuska i Ujedinjena Kraljevina, članice Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda.²³ Kao jedno od potencijalnih rješenja kosovskog pitanja nametalo se i povjeravanje protektorata Europskoj uniji koja bi zamijenila UNMIK.²⁴

Da je Europska unija preuzela čitav proces uspostave kosovske države, krenula bi u potpuno drugačijem smjeru svojeg razvoja, a Kosovo bi zasigurno efikasnije implementiralo zapadnoeuropske politike. Naime, time ti Europska unija i praktično dokazala koliko joj je važno područje zapadnog Balkana za integraciju u Europsku uniju čime bi u potpunosti profilirala načelo jednakosti u različitosti i jednakih mogućnosti za sve. Isto tako, stvorili bi se jasni uvjeti za svojevrsno „otklanjanje“ američke politike s europskog kontinenta čime bi Europska unija, osim na svojem kontinentu, postala liderski medijator i u ostalim dijelovima svijeta. Kosovo bi zasigurno prosperiralo isključivo europskim djelovanjem jer bi Europska unija, uz zaštitu manjinskih prava i potpunu provedbu multietične demokracije, racionalizirala broj potrebnih institucija na Kosovu i tako administrativno rasteretila novoformiranu državu. Isključivo europskom prisutnošću na Kosovu ono bi vrlo vjerojatno automatizmom, a uz opravdanje protektorata, postalo posebnom državom članicom što bi posljedično ubrzalo europsku integraciju.

3.2. AHTISAARIJEV PLAN

Primarni cilj Ahtisaarijeva plana bio je bespogovorno uspostaviti kosovsku državu te pritom podjednako zadovoljiti interese albanske i srpske strane. Ahtisaarijev plan bio je nužan za daljnje „kreiranje“ kosovske države s obzirom na to da zadatak određivanja budućeg statusa Kosova iz Rezolucije 1244 iz 1999. godine nije iznjedrio željeni kompromis Srba i Albanaca. Zbog toga je Ahtisaarijev plan u dovoljnoj mjeri zadovoljavajući i za jednu i za drugu stranu s obzirom da (kosovskim) Albancima nudi neovisnost, dok Srbima, kao manjinskom stanovništvu daje niz prava, što je i daljnja pretpostavka pri-

²² Toshev, Adrian; Cheikhameguyaz, Gregory, *The European Union and the Final status for Kosovo*, Chicago-Kent Law Review, 273/2005, 80, str. 274. – 275.

²³ *Ibid.*, str. 276.

²⁴ Kao ostala potencijalna rješenja kosovskog statusa spominjali su se cjelovita reintegracija Kosova u uniju sa Srbijom i Crnom Gorom, nastavak UNMIK-ova protektorata, kantonizacija, tj. decentralizacija, stvaranje krnje federacije, bezuvjetna neovisnost unutar postojećih granica te neovisnost nakon rekonstrukcije granica. *Ibid.*

stupanja europskim integracijama i put prema modelu zapadnoeuropske demokracije.²⁵ Iako je ovaj plan nailazio na brojne otpore i s kosovske i srpske strane, sam Ahtisaari jasno se zalagao za neovisnost Kosova uz svojevrsni međunarodni nadzor državnosti.²⁶ Stoga je potrebno razlikovati Ahtisaarijev plan od UN-ove Rezolucije s obzirom na to da Ahtisaarijev plan postavlja temelje kosovske državnosti koje su uglavljene i u ustavu ove države, dok je Rezolucija uspostavila prijeko potreban mir i demilitarizirala područje Kosova u svrhu (pokušaja) uspostave državnosti.

Ahtisaarijev plan kreirao je tzv. multietničku demokraciju²⁷ koja predviđa puno poštovanje vladavine prava, ljudskih prava, temeljnih sloboda uz promicanje prijeko potrebnog mira i daljnog prosperiteta kosovskih građana, a sve navedeno sastavni je dio ustava ove države.²⁸ Ahtisaarijevim planom predviđeno je kako će Kosovo imati puno pravo pregovaranja te sklapanja međunarodnih ugovora uz mogućnost pristupanja međunarodnim organizacijama, što zasigurno daje na značaju novoformiranoj državi.²⁹ Od osobite važnosti jesu i pitanja manjinskih prava, vjerskog i kulturnog nasljeđa, pravosuđa te sigurnosti, no Ahtisaarijevim planom posebno je detaljno uređeno pitanje međunarodne prisutnosti na Kosovu. Naime, nadzor nad ovim planom i državnošću Kosova uopće, vrši međunarodni civilni predstavnik, predstavništvo Europske unije te vojno predstavništvo pod vodstvom Sjevernoatlantskog saveza.³⁰ Upravo je Ahtisaarijev plan, koji prvi put jasno ukazuje na važnost Europske unije u opstojnosti Kosova, bio početak njezine intenzivne prisutnosti na Kosovu. Naime, zbog proglašenja kosovske neovisnosti, Europa je bila podijeljena u vezi s tim pitanjem, a utjecaj na tu podijeljenost imala je Rusija koja je prijetila korištenjem veta u Vijeću sigurnosti Ujedinjenih naroda.³¹ Iako su države članice Europske unije bile podijeljene glede pitanja kosovske neovisnosti, europski lideri nastojali su u punom kapacitetu provesti Ahtisaarijev plan te raniju Rezoluciju 1244 osiguravajući civilnu prisutnost na Kosovu.³² Izuzetno je važan položaj Hrvatske

---

²⁵ *Ibid.*

²⁶ Perritt, H. Henry, *The Road to Independence for Kosovo: A Chronicle of the Ahtisaari Plan*, New York, 2010., str. 165.

²⁷ Multietnicizam ima široko značenje, odnosno može ga se promatrati kao demografski, politički, filozofski ili drugi srodni pojam, a općenito, multikulturalna demokracija označavala bi strategiju kojom se uspostavljaju veze između različitih kulturnih zajednica, a upravo je Kosovo primjer države u kojoj je potrebna ovakva vrsta demokracije s obzirom na dugogodišnje sukobe između Srba i Albanaca koje je u budućnosti potrebno prevenirati i stvarati drugačije životno okruženje. Vidi: Istrefi, Remzije, *The Multicultural Agenda as a Part of Peace and State Building in Kosovo: Fictional Peace or Sincere Efforts*, Hrvatska i komparativna javna uprava, 1/2018, 18.

²⁸ Summary of the Comprehensive Proposal for the Kosovo Status Settlement, <https://2001-2009.state.gov/p/eur/rls/fs/101244.htm>, (12. prosinca 2020.).

²⁹ *Ibid.*

³⁰ *Ibid.*

³¹ Perritt, H. Henry, *op. cit.* (bilj. 38.), str. 172.

³² *Ibid.*

u vremenima proglašenja kosovske neovisnosti, a koja je priznala Kosovo kao neovisnu državu svega mjesec dana nakon proglašenja neovisnosti.³³ Upravo to bio je znak nepotrebnih prosvjednih nota protiv Ahtisaarijeva plana jer čak i bez njega, Kosovo bi steklo međunarodnopravni subjektivitet te priznanje.

3.3. PROBLEMATIKA SAMOODREĐENJA I PROGLAŠENJE NEOVISNOSTI

Govoreći o pravu na samoodređenje, jednostavnom definicijom, ono predstavlja pravo na stvaranje vlastite države koje pripada svima.³⁴ Dakle, pravo na samoodređenje opće je pravo koje proizlazi iz temelja međunarodnog prava, a i stav je Opće skupštine Ujedinjenih naroda da ono predstavlja pretpostavku za puno profiliranje temeljnih ljudskih prava.³⁵ Kada je riječ o pravu na samoodređenje, ono se uglavnom promatra kroz prizmu (de)kolonizacije, što bi se na suvremen način moglo primijeniti i na Kosovo koje je desetljećima ispunjavalo uvjete za stjecanje državnosti, ali je bilo onemogućeno u tome od strane Srbije koja je kolonijalistički zaposjela tuđi teritorij. Pravo na samoodređenje definirano je i brojnim međunarodnim dokumentima, kao što su Deklaracija sedam načela ili pak Deklaracija o davanju neovisnosti kolonijalnim zemljama i narodima.³⁶ Samoodređenje definira i Povelja Ujedinjenih naroda kao jedno od temeljnih ciljeva te institucije, navodeći u članku 1. važnost razvijanja prijateljskih odnosa među narodima poštujući načelo ravnopravnosti i samoodređenja naroda.³⁷ Da bi se uopće ostvarilo pravo na samoodređenje, zahtijeva se i ispunjenje određenih uvjeta koji, prije svega, jamče standarde efikasnosti funkcioniranja države uopće (što je posebno bilo istaknuto kod dekoloniziranih država),³⁸ no Kosovo je ponovno specifičan slučaj s obzirom da su međunarodni protokoli predviđali sustav nadzora njegove državnosti. Za samoodređenje Kosova bilo je predviđeno nekoliko scenarija, pri čemu je najzagovaraniji model samoodređenja bio stvaranje jedinstvene države, dok su ostali, malo vjerojatni modeli, upućivali na ponovnu srpsku integraciju te stvaranje saveza s Albanijom.³⁹

³³ Hrvatska priznala Kosovo, <https://vlada.gov.hr/vijesti/hrvatska-priznala-kosovo/8019>, (12. prosinca 2020.).

³⁴ Ibler, Vladimir, Pravo naroda na samoodređenje i zlouporaba tog prava, *Politička misao*, 2/1992, 29, str. 54.

³⁵ Andrassy, Juraj, *et al.*, *Međunarodno pravo – 1. dio* (2. izmijenjeno izdanje), Zagreb, 2010., str. 114. – 115.

³⁶ Perišić, Petra, Pravo naroda na vanjsko samoodređenje izvan kolonijalnog konteksta i slučaj proglašenja nezavisnosti Kosova, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 2/2013, 34, str. 769.

³⁷ Povelja Ujedinjenih naroda sa Statutom Međunarodnog suda, *Narodne novine*, Međunarodni ugovori, broj 15/1993 (nadalje: Povelja UN-a).

³⁸ Shaw, N. Malcolm, *International Law*, New York, 2008., str. 205.

³⁹ Brown, S. Bartram, *Human Rights, Sovereignty, and the Final Status of Kosovo*, *Chicago – Kent Law Review*, 1/2004, 80, str. 252.

Od pojma samoodređenja nužno je razlikovati pojam neovisnosti. Naime, ovaj se pojam definira kao pravo naroda svake države da samostalno određuje i mijenja ustavno uređenje države, ono obuhvaća i pravo države na sklapanje međunarodnih ugovora s drugim državama (i međunarodnim organizacijama), provedbu vlasti te sudbenosti, kako nad osobama, tako i nad stvarima.⁴⁰ Paralelno s pravom na neovisnost, nadovezuje se i načelo nemiješanja koje znači zabranu silovitog i samovlasnog upletanja u poslove neke druge države.⁴¹ U tom bi slučaju svako suprotno djelovanje bilo u suprotnosti s međunarodnim pravom.⁴²

Skupština Kosova donijela je 17. veljače 2008. godine Deklaraciju o proglašenju neovisnosti Kosova od Srbije, čime je došlo do končanog kraja raspada bivše Jugoslavije.⁴³ U Deklaraciji o neovisnosti jasno se izražava kako je donošenje Deklaracije u skladu s Ahtisaarijevim planom, zbog čega se Kosovo proglašava demokratskom, sekularnom i multietničkom republikom vodeći se načelima jednakosti. Deklaracijom je predviđena i obveza kosovskih vlasti donositi zakone, odnosno uskladiti ih s Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, a važna je i njezina odredba kojom se potiče međunarodno djelovanje radi nadzora državnosti. Proglašenjem neovisnosti Kosovo je postavilo cilj razvijanja dobrosusjedskih odnosa, dok je u kontekstu europskih integracija, kao najvažniji cilj postavljeno ispunjavanje svih potrebnih uvjeta za pristupanje Europskoj uniji, kosovskom najvažnijem vanjsko-političkom planu.⁴⁴ U tom kontekstu potrebno je napomenuti i kako je Europska unija još od kraja 90-ih godina 20. stoljeća uspostavila mogućnost tzv. virtualnog članstva za države zapadnog Balkana, uključujući i Kosovo, proklamirajući solidarnost u vremenima krize te obvezu pomoći radi prevencije većih katastrofa.⁴⁵ Većina svjetskih država priznala je Kosovo kao neovisnu državu, odnosno u roku od četiri dana od proglašenja neovisnosti Kosova, petnaest zemalja (uključujući Sjedinjene Države, Ujedinjenu Kraljevinu, Francusku, Njemačku, Italiju i Australiju) priznalo je neovisnost Kosova. Do sredine 2009. godine 63 zemlje, uključujući 22 od 27 članica Europske unije, priznale su Kosovo kao neovisno. Nekoliko desetaka zemalja uspostavilo je veleposlanstva ili veleposlanike na Kosovu. Ostaju izazo-

⁴⁰ Andrassy, Juraj, *op. cit.* (bilj. 35.), str. 114. – 115.

⁴¹ *Ibid.*, str. 118.

⁴² Detaljnije: Degan, Vladimir Đuro, *Međunarodno pravo*, Zagreb, 2010., str. 235.

⁴³ Kosovo MPs proclaim independence, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7249034.stm>, (12. prosinca 2020.); U pravilu, proglašenje kosovske neovisnosti označilo je kraj Jugoslavije, ali ne potpuni jer 2008. godine i dalje nije bilo riješeno pitanje današnje Sjeverne Makedonije koje je riješeno posredstvom Europske unije 2019. godine, kao uvjet pristupa ovoj organizaciji. Dakle, razvidno je kako se Jugoslavija „raspadala“ u etapama, a upravo je sukob na Kosovu uvjetovao tako dug proces. Detaljnije: Caratan, Branko, NATO i Kosovo: Geneza problema i mogućnosti rješavanja krize, *Politička misao*, 2/1999, 36, str. 5.

⁴⁴ Kosovska deklaracija o neovisnosti, <https://www.kultplus.com/tag/deklarata-e-pavarsise-se-kosoves/>, (12. prosinca 2020.).

⁴⁵ Muslio, Vjosa, The EU and the Balkans: Shifting Meanings after the Crisis, *Politička misao*, 4–5/2015, 52, str. 34.

vi za Kosovo da stekne puno međunarodno priznanje, a tijekom vremena status Kosova kao neovisnog vjerojatno će se proširiti tako da će gotovo sve zemlje svijeta priznati Kosovo kao neovisnu državu.⁴⁶

3.4. SAVJETODAVNO MIŠLJENJE MEĐUNARODNOG SUDA

Međunarodni sud donio je 2010. godine Savjetodavno mišljenje o proglašenju neovisnosti Kosova na traženje Opće skupštine,⁴⁷ odnosno, traženo je mišljenje o legalnosti proglašene neovisnosti Kosova (nadalje: Savjetodavno mišljenje).⁴⁸ Međunarodni sud nije ponudio konačno rješenje, čak ni samo mišljenje nije bilo jasno određeno, no utvrđena je nedvojbeno važna činjenica u prilog Kosova – proglašenje njegove neovisnosti potpuno je legalno. Važno je utvrditi kako se Međunarodni sud vodio dvama ključnim argumentima, a to su Rezolucija 1244 Vijeća sigurnosti iz 1999. godine kao ključni argument protiv proglašenja kosovske neovisnosti te s druge strane moralni i etički razlozi (među ostalim, bujanje ideje stvaranja tzv. „Velike Srbije“ i Miloševićev režim) kao argumenti u korist proglašenja neovisnosti.⁴⁹ Opća skupština Ujedinjenih naroda nije formulirala pitanje pravnih posljedica Deklaracije o neovisnosti, iz čega proizlazi i kako Međunarodni sud nije ispitivao opravdanost razloga unilateralnog proglašenja kosovske neovisnosti, dakle ni o posljedicama jednostranog čina proglašenja neovisnosti.⁵⁰ Rezolucijom 1244 Vijeća sigurnosti iz 1999. godine uspostavljeno je privremeno stanje na Kosovu dok se ne iznađe trajno političko rješenje uz sporazum obiju strana, čime je jednostrani, secesionistički čin Kosova *de facto* protivan međunarodnom pravu jer je, s obzirom na pravne učinke Rezolucije, Srbija na neki način i dalje uživala određena prava na Kosovu.⁵¹ Rezolucija Vijeća sigurnosti rezultat je nepoštovanja prijašnjih rezolucija kojima nije učinjen

⁴⁶ Kosovo Independence – <https://www.thoughtco.com/kosovo-independence-overview-1435550>, (12. prosinca 2020.); Načelno, priznanje je deklaratornog učinka, iako pojedini teoretičari smatraju kako se državom u pravilu postaje primitkom u članstvo Ujedinjenih naroda s paralelnim priznanjem od strane više država. Vrban, Duško, *Država i pravo*, Zagreb, 2003., str. 37.

⁴⁷ Uz rješavanje sporova među državama kao ključni zadatak, Međunarodni sud, sukladno čl. 96. st. 1. Statuta Međunarodnog suda, Opća skupština te Vijeće sigurnosti mogu tražiti savjetodavno mišljenje od Suda za bilo koje pravno pitanje. Pitanje proglašenja neovisnosti Kosova te daljnjih postupaka od ključne je važnosti jer nerazjašnjenost toga pitanja znatno je mogla narušiti stanje na Balkanu koje je 20-ak godina ranije mukotrпно uređeno posredovanjem i UN-a, što bi, politički gledano, potencijalno dovelo u pitanje ulogu UN-a kao jamca mira i sigurnosti.

⁴⁸ Advisory Opinion – Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo, ICJ Reports 2010, dostupno <http://www.icj-cij.org/files/case-related/141/141-20100722-ADV-01-00-EN.pdf>, (12. prosinca 2020.).

⁴⁹ Crnić-Grotić, Vesna; Kasipović, Dunja, *Pravo na samoodređenje – slučaj Kosova ispred Međunarodnog suda*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2/2013, 34, str. 901.

⁵⁰ Dimitrijević, Duško; Vučić; Mihajlo; Ladevac, Ivona, *Analiza preduzetih aktivnosti u okviru sistema UN u vezi sa rešavanjem pitanja Kosova i Metohije, Međunarodni problemi*, 4/2012, 64, str. 449. – 450.

⁵¹ Crnić-Grotić, Vesna; Kasipović, Dunja, *op. cit.* (bilj. 49.), str. 901.; Rezolucija 1244 imala je svrhu stabilizirati područje Kosova, a pravni režim uspostavljen Rezolucijom bio je uvesti, organizirati i nadgledati razvoj

značajan pomak u rješavanju kosovske krize, pa tako u svojim uvodnim točkama osuđuje nasilne čini svake od sukobljenih stranaka, jasno proklamira pravo povratka izbjeglica, ali i nadležnost Međunarodnog suda za bivšu Jugoslaviju. Osiguranje mira i sigurnosti predviđeno je obustavom nasilja od strane srpske strane (tadašnja Savezna Republika Jugoslavija) te obvezom Glavnog tajnika UN-a da imenuje predstavnika koji će nadzirati implementaciju odredaba Rezolucije, a osim povlačenja srpskih snaga, predviđena je i demilitarizacija OVK-a.⁵² Međutim, osim predstavnika međunarodne zajednice koji ima nadzornu funkciju, Glavni tajnik UN-a u suradnji s Vijećem sigurnosti određuje međunarodnu civilnu prisutnost radi organizacije privremene uprave na Kosovu, s ključnim zadacima kao što su uspostava privremenih demokratskih institucija, održavanje izbora, provedba političkog procesa koji bi trebao iznjedriti konačno definirani status Kosova što uključuje i nadzor prijenosa vlasti s privremenih institucija, zaštitu ljudskih prava te osiguranje povratka izbjeglica.⁵³ Dakle, jasno je kako izneseni argumenti predstavljaju argumentaciju u korist Srbije jer međunarodna prisutnost nije značila i konačnu formaciju Kosova kao države, a i srpski Ustav iz 2006. godine u preambuli naglašava Pokrajinu Kosovo i Metohiju kao njezin sastavni dio i obvezu svih građana Srbije te Kosova i Metohije da zastupaju i štite državne interese.⁵⁴ Jednako tako, u korist srpske argumentacije postavljeno je i pitanje teritorijalnog integriteta, a koje nije povrijeđeno zato što je pitanje secesije unutrašnje pitanje država, a ovdje nije bilo (izravnih) upletanja drugih država, odnosno poštovala su pitanje teritorijalnosti u tadašnjoj Srbiji, čime se ne može govoriti o povredi međunarodnog prava.⁵⁵ Srpska argumentacija dijelom bi se mogla uvažiti u pitanju etniciteta kosovskih Albanaca. Premda su Albanci koji se razlikuju od izvornih Albanaca u Albaniji uživajući nešto drugačije povijesno naslijeđe te kulturu i tradiciju, oni se ipak mogu smatrati nacionalnom manjinom Srbije jer je Kosovo dugi niz godina imalo razne državnoopravne statute unutar Srbije. Međutim, ovakva argumentacija ne bi dovela do konačnih zaključaka jer pojam nacionalne manjine do danas nema jedinstvenu definiciju.⁵⁶ Međunarodni sud tako se pozvao na Deklaraciju sedam načela i ustvrdio kako je ispoštovano načelo nemiješanja u unutarnja pitanja država uz načelo suzdržavanja od upotrebe oružane sile ili agresije od strane drugih država.⁵⁷ Dakle, iz Deklaracije o proglašenju kosovske neovisnosti od 17. veljače 2008. godine može se zaključiti kako je proglašenje kosovske neovisnosti izraz dugogodišnjih nezadovoljstava srpskom politikom i odnosom prema Kosovu iz čega i proizlazi moralna i etička

lokalnih vlasti. Dakle, svrha Rezolucije nije bila ustanoviti trajno rješenje kosovskog pitanja. Dimitrijević, Duško; Vučić; Mihajlo; Ladevac, Ivona, *op. cit.* (bilj. 50.), str. 455.

⁵² Resolution 1244 (1999), *op. cit.* (bilj. 12.), t. 3., 6. i 9. b.

⁵³ *Ibid.*, t. 11. a – k.

⁵⁴ Ustav Republike Srbije, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 98/2006.

⁵⁵ Crnić-Grotić, Vesna; Kasipović, Dunja, *op. cit.* (bilj. 49.), str. 901.

⁵⁶ Perišić, Petra, *op. cit.* (bilj. 36.), str. 773.

⁵⁷ Savjetodavno mišljenje, t. 80., str. 38.

argumentacija za odcjepljenje u prilog Kosova. Već u svojim uvodnim točkama, Deklaracijom je konstatirano kako je Kosovo specifičan slučaj međunarodnog prava.⁵⁸ Kao posljednja u nizu „definirana“ država proizašla iz bivše jugoslavenske državne zajednice, Kosovo se postavlja kao jamac mira i sigurnosti na području jugoistočne Europe, osobito području Balkana naglašavajući kao zadatak razvijanje odnosa sa Srbijom.⁵⁹

4. VAŽNOST EUROPSKIH INTEGRACIJA

4.1. ULOGA EUROPSKE UNIJE I DJELOVANJE ZVSP-A

Uspostava zajedničke vanjske i sigurnosne politike dolazi do izražaja krajem 20. stoljeća, nakon završetka hladnog rata i izbijanja krize na jugoistoku Europe. Europa se susrela s brojnim promjenama koje su predstavljale značajan preokret u politici Europske unije. Padom komunizma i raspadom Jugoslavije te u konačnici izbijanjem kosovske krize stvorila se potreba stvaranja zajedničke i donekle ujednačene politike Unije. Upravo se od Unije očekivalo da bude pokretač promjena na tlu Europe i glavna sila koja će utjecati na postkomunističke zemlje Europe.⁶⁰ Ugovorom o Europskoj uniji ili Ugovorom iz Maastrichta koji je stupio na snagu u studenom 1993. godine službeno je uspostavljena zajednička vanjska i sigurnosna politika (nadalje: ZVSP). Struktura ZVSP-a velikim je dijelom utemeljena na prijašnjoj strukturi Europske političke suradnje iz Jedinstvenog europskog akta. Ipak, temeljna je razlika što je Ugovor iz Maastrichta podijeljen prema strukturi triju stupova od kojih se jedan odnosi isključivo na ZVSP.⁶¹ Prema članku J, stavku 2. Ugovora iz Maastrichta „Ciljevi ZVSP-a su:

- zaštita zajedničkih vrijednosti, temeljnih interesa, nezavisnosti i Unije
- jačanje sigurnosti Unije i država članica u svakom pogledu
- očuvanje mira i jačanje međunarodne sigurnosti u skladu s načelima Povelje UN-a, načelima Helsinškog završnog akta i ciljevima Pariške konvencije
- poticanje međunarodne suradnje
- razvijanje i učvršćivanje demokracije i vladavine prava, te poštivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda.“⁶²

⁵⁸ Međunarodni sud u obzir je uzeo i činjenicu da su u Deklaraciji o proglašenju kosovske neovisnosti jasno bili formulirani „odlučnost za rješavanje pitanja statusa Kosova“ te pružanje „vizije budućnosti Kosova“, što upućuje da nastanak Kosova kao države nije vezan uz privremenu upravu uspostavljenu Rezolucijom 1244., Dimitrijević, Duško; Vučić; Mihajlo; Lađevac, Ivona, *op. cit.* (bilj. 50.), str. 457.

⁵⁹ *Ibid.*, t. 11.

⁶⁰ Duić, Dunja, Vanjska i sigurnosna politika Europske unije, Zagreb, 2018., str. 26.

⁶¹ *Ibid.*, str. 29.

⁶² Ugovor iz Maastrichta, Službeni list Europske zajednice C 191/1 od 29. srpnja 1992., čl. J, st. 2.; Ugovor o Europskoj uniji, Službeni list Europske unije C 202/13 od 7. lipnja 2016., čl. 18. i čl. 27.

Razlozi stvaranja Zajedničke vanjske i sigurnosne politike mogu se svesti na četiri kategorije. ZVSP stvoren je zbog jačanja europskih integracija kako bi države mogle ostvariti svoje interese u geopolitičkom okruženju te radi raščišćavanja institucionalnih odnosa i odnosa država članica s institucijama. (...) Treći razlog stvaranja ZVSP-a je kreiranje identiteta što se i navodi u čl. 2. UEU-a. Posljednjim razlogom stvaranja ZVSP-a može se smatrati želja pojedinih država članica za kreiranjem učinkovite i vjerodostojne europske vanjske politike.⁶³ Provođenje ZVSP-a, sukladno odredbama UEU-a, prepušteno je Europskom vijeću i Vijeću EU-a. Institucionalni razvoj ZVSP-a potvrdio je Uniju kao značajnog aktera u međunarodnim sigurnosnim odnosima.⁶⁴

4.2. EUROPSKA SIGURNOSNA POLITIKA

Suočena s novim prijetnjama sigurnosti i obvezom osiguranja zaštite na tlu svom tlu, Europska unija usvojila je Europsku sigurnosnu strategiju (nadalje: ESS). Donesena je na prijedlog Visokog predstavnika 2003. godine. ESS utvrdio je vrste prijetnji i naglasio pravac u kojem EU treba djelovati. Glavni ciljevi podijeljeni su u tri pravca djelovanja:

- širenje sigurnosnog područja oko Europe
- jačanje međunarodnog sustava
- suočavanje s prijetnjama.⁶⁵

Kao glavne odrednice ESS-a mogu se izdvojiti:

- globalna odgovornost i sigurno okruženje otporno na promjene u budućnosti u smislu toga da Unija treba nastojati uvećati svoju ulogu u međunarodnim odnosima
- suočavanje s novim prijetnjama i preventivno djelovanje Unije
- stabilno sigurnosno okruženje u obliku postojanja miroljubivog i stabilnog susjedstva te održavanje transatlanskog partnerstva s SAD-om kako bi se osigurala zaštita Europljana od terorizma i organiziranog kriminala
- te snažan europski sigurnosni ekosustav.⁶⁶

⁶³ Duić, Dunja, *op.cit.* (bilj. 60.), str. 26. – 27.

⁶⁴ Beganović, M., *Zajednička vanjska i sigurnosna politika (CFSP): Od Maastrichta do Reformskog ugovora*, u: Grubiša, Damir; Beširević, Nataša; Špehar, Hrvoje (ur.), *Politički sustav Europske unije i europeizacija hrvatske politike*, Zagreb, 2012., str. 103.

⁶⁵ Tatalović, Siniša; Grizold, Anton; Cvrtila, Vlatko, *Suvremene sigurnosne politike: države i nacionalna sigurnost početkom 21. stoljeća*, Zagreb, 2008., str. 40.

⁶⁶ Europska sigurnosna unija, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/european-security-union_hr#europska-strategija-za-sigurnosnu-uniju, (15. prosinca 2020.).

4.3. EULEX

Provođenje ZVSP-a konkretno je vidljivo iz vojnih i civilnih operacija koje Unija provodi. Jednom od civilnih misija može se smatrati i EULEX KOSOVO – Misija vladavine prava Europske unije na Kosovu (*European Union Rule of Law Mission in Kosovo*). EULEX je misija policije i civilne administracije Europske unije, uspostavljena 2008. godine na temelju odluke Vijeća EU-a.⁶⁷ Uspostava Misije utemeljena je na tzv. Ahtisaarijevu planu.⁶⁸ Glavna je zadaća EULEX-a podržati razvoj dobrog upravljanja i vladavine prava na Kosovu na njihovu putu k većoj učinkovitosti, održivosti, multietničnosti i odgovornosti, bez političkog upletanja i u potpunosti u skladu s međunarodnim standardima ljudskih prava i najboljom europskom praksom.⁶⁹ Misija djeluje u okviru Rezolucije 1244 Vijeća sigurnosti UN-a te je usmjerena na nadgledanje uz određene izvršne nadležnosti. Rad EULEX-a uspostavljen je u dva sektora: Izvršni sektor i Sektor za jačanje (nadzor i podučavanje u sektoru policije, pravosuđa i carine).

Izvršni sektor provodi nadzor nad istragama i kaznenim progonom te nadzire odabrane slučajeve i suđenja u kosovskom pravosudnom sustavu. Danas Sektor svoje aktivnosti praćenja usredotočuje na odabrane slučajeve kojima se bavio EULEX u okviru svog prethodnog mandata koji je završio sredinom lipnja 2018. godine, a poslije su predani lokalnom pravosuđu, kao i na druge slučajeve koji mogu utjecati na europski put Kosova. Izvršni sektor, također, podržava Kosovsku zatvorsku službu u razvoju konsolidiranog i profesionalnog tima višeg rukovodstva, kao i održivih kapaciteta za suzbijanje neprimjerenog upletanja i preferencijalnog tretmana zatvorenika.⁷⁰

Sektor za jačanje, kao drugi sigurnosni okvir, pruža kontinuiranu potporu sposobnosti kosovske policije za kontrolu sukoba. Ovaj sektor također podržava kosovsku policiju u području međunarodne policijske suradnje olakšavajući razmjenu informacija između kosovske policije i Interpola, Europola ili pak srpskog Ministarstva unutarnjih poslova. EULEX pomaže Specijalističkom tužiteljstvu logističkom i operativnom podrškom u skladu s relevantnim kosovskim zakonodavstvom. Osim toga, EULEX-ovi stručnjaci nastavljaju raditi zajedno s lokalnim stručnjacima na Institutu za sudsku medicinu na utvrđivanju sudbine nestalih osoba nudeći stručnost i savjete u identifikaciji potencijalnih tajnih grobnica te ekshumaciji i identifikaciji žrtava iz sukoba na Kosovu. Misija provodi i program zaštite svjedoka.⁷¹

⁶⁷ Službeni naziv dokumenta je Zajednička akcija vijeća 2008/124/ZVSP od 4. veljače 2008. o Misiji Europske unije za uspostavu vladavine prava na Kosovu, EULEX Kosovo.

⁶⁸ Goxha, Jeta, Kosovo's European Road and the EU Role in Improving Relations with Serbia, *Urban Studies and Public Administration*, 2/2008, 1, str. 260.

⁶⁹ EULEX Kosovo, <http://www.eulex-kosovo.eu/?page=2,16>, (15. prosinca 2020.).

⁷⁰ *Ibid.*

⁷¹ *Ibid.*

Uza sve navedeno, najvažnija uloga EULEX-a jest pružanje tehničke potpore provedbi relevantnih sporazuma dijaloga o normalizaciji odnosa između Beograda i Prištine.

4.4. BRISELSKI SPORAZUM 2013. GODINE

Djelovanje EU vidljivo je i iz inicijative Unije na iniciranju pregovora Srbije i Kosova kako bi se osigurali stabilnost i mir u toj regiji. Prekretnicu u odnosima dviju država donio je povijesni Bruxelleski sporazum. Sporazum je formalno prvi sporazum o načelima koja reguliraju normalizaciju odnosa sklopljen između vlada Srbije i Kosova o normalizaciji njihovih odnosa. Sporazum je zaključen 19. travnja 2013. godine u Bruxellesu pod pokroviteljstvom Europske unije.⁷² Pregovore su vodili srbijanski premijer Ivica Dačić i kosovski premijer Hashim Thaçi, a posredovala je tadašnja Visoka predstavnik Catherine Ashton. Unatoč postignutom Sporazumu, vlada Srbije ne priznaje Kosovo kao suverenu državu, ali je ipak započela normalizaciju odnosa s Vladom Kosova.

Sadržajno, Sporazum je sastavljen na samo dvije stranice i uključuje 15 stavaka. Stavci od 1. do 6. odnose se na uspostavu, opseg i funkcije predložene Zajednice srpskih općina. Stavci od 7. do 9. odnose se na policijske i sigurnosne strukture i uključuju da će postojati jedna policijska snaga za cijelo Kosovo, uključujući njegove sjeverne dijelove, koja će se zvati „Kosovska policija“. Stavak 11. predviđa da će se općinski izbori održati na cijelom Kosovu prema kosovskom zakonu. Stavak 12. predviđa izradu provedbenog plana i navodi datum (otkako je istekao) do kojeg će plan biti zaključen. Stavak 13. sadrži obvezu intenziviranja rasprava o energetici i telekomima. Stavak 14. predviđa da „nijedna strana neće blokirati ili poticati druge da blokiraju napredak druge strane na njihovim putovima prema EU-u“. Stavak 15. predviđa osnivanje provedbenog odbora uz olakšavanje EU-a.⁷³

Politički je cilj dokumenta da se dogovori integracija općina sa sjevernim Kosovom s većinskim srpskim stanovništvom u kosovski pravni sustav, istovremeno pružajući određena jamstva. Jamstva su sljedeća: *i*) da su sva pravosudna pitanja pod kosovskim zakonom, ali kosovski Srbi moraju biti većina određenih sudskih vijeća, a vijeće (Okružni sud u Mitrovici) mora zasjedati u sjevernoj Mitrovici; *ii*) sve policijske poslove treba obavljati kosovska policija, ali regionalni zapovjednik policije za područja sa srpskom većinom mora biti kosovski Srbin, izabran s popisa koji su pružile općine kosovskih Srba.⁷⁴

⁷² Serbia and Kosovo*: historic agreement paves the way for decisive progress in their EU perspectives, Europska komisija, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hr/IP_13_347, (15. prosinca 2020.).

⁷³ First agreement of principles governing the normalization of relations, <https://www.rts.rs/upload/storyBoxFileData/2013/04/20/3224318/Originalni%20tekst%20Predloga%20sporazuma.pdf>, (16. prosinca 2020.).

⁷⁴ Crisis Group, The Kosovo-Serbia Agreement: Why Less Is More, <https://web.archive.org/web/20150910130101/http://blog.crisisgroup.org/europe-central-asia/2013/05/07/the-kosovo-serbia-agreement-why-less-is-more/>, (16. prosinca 2020.).

Skupština Kosova ratificirala je sporazum, prihvaćajući ga u obliku obvezujućeg zakona i tretirajući ga kao „međunarodni sporazum“. Narodna skupština Srbije pak nije sporazum tretirala kao međunarodni i nije ga ratificirala u obvezujući zakon. Međutim, ona je samo prihvatila vladino izvješće o „dosadašnjem procesu političkog i tehničkog dijaloga s privremenim institucijama u Prištini uz posredovanje EU-a, uključujući proces provedbe postignutih sporazuma.“⁷⁵

Nakon potpisanog Sporazuma Europska komisija i Visoka predstavnica podnijeli su izvješće u kojem navode da time i Kosovo i Srbija napreduju na putu prema članstvu u EU-u. Izvještaj o Srbiji naglašava da je Srbija ispunila ključni prioritet poduzimanja koraka prema vidljivom i održivom poboljšanju odnosa s Kosovom. Srbija se aktivno i konstruktivno uključila u dijalog s Prištinom uz pomoć EU-a. Nastavljena je provedba sporazuma postignutih u dijalogu, uključujući integrirano upravljanje granicama, predstavljanje Kosova na regionalnim forumima, zaštitu mjesta vjerske i kulturne baštine, prihvaćanje sveučilišnih diploma, matične knjige i carinskih pečata.⁷⁶ Dvije strane također su se složile da započnu prikupljanje carina i osnuju fond za razvoj sjevernog Kosova. Suradnja Srbije s EULEX-om nastavila se poboljšavati u određenim područjima. Izvještaj također ukazuje na napore koje je Srbija učinila na ponovnom jačanju reformi vladavine prava, neovisnosti ključnih institucija, slobode medija, antidiskriminacijske politike, zaštite manjina i poslovnog okruženja, kao i na pozitivan doprinos zemlje kad je posrijedi regionalna suradnja. Izvještaj o Kosovu pak naglašava da je Kosovo ispunilo niz kratkoročnih prioriteta u područjima vladavine prava, javne uprave, zaštite manjina i trgovine.⁷⁷

Zaključno se može reći da je ovaj Sporazum, unatoč činjenici što ga Srbija nije ratificirala, učinio velik pomak u odnosima Kosova i Srbije. Sporazum je postignut zahvaljujući naporima Unije koja je jasno dala do znanja da neće prihvatiti neuspjeh pregovora.⁷⁸ Sporazum je također bio svojevrsni test za posredovanje EU-a i sposobnost Unije da iskoristi perspektivu pristupanja za rješavanje dugotrajnih sukoba.⁷⁹

4.5. SPORAZUM O STABILIZACIJI I PRIDRUŽIVANJU S KOSOVOM

Nakon napretka u odnosima dviju država i pozitivnih izvještaja, Komisija je preporučila otvaranje pregovora o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju. Takav sporazum važan

⁷⁵ Odluka o prihvatanju izveštaja o dosadašnjem procesu političkog i tehničkog dijaloga sa privremenim institucijama samouprave u Prištini uz posredovanje Evropske unije, uključujući proces implementacije postignutih dogovora, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 21/2013.

⁷⁶ Serbia and Kosovo*, *op. cit.* (bilj. 72.).

⁷⁷ *Ibid.*

⁷⁸ Goxha, Jeta, *op. cit.* (bilj. 68.), str. 258.

⁷⁹ Osmanaj, Egzon, 'The (non) consolidation of Kosovo's statehood: The Brussels dialogue ten years after Kosovo's independence, Thesis, 1/2018, 7, str. 51.

je korak za Kosovo na putu prema EU-u. On je ključni element procesa proširenja, liberalizira trgovinu s EU-om te uspostavlja zajedničke političke i ekonomske ciljeve.

Europska unija pak ima posebnu politiku kojom se podržava postupna integracija država zapadnog Balkana u Uniju. Pravna osnova takve politike sadržana je u glavi V. UEU-a: vanjsko djelovanje EU-a, u članku 49. UEU-a: uvjeti za podnošenje zahtjeva i članstvo te članku 207. UFEU-a: međunarodni trgovinski sporazumi.⁸⁰ Cilj je EU-a promicati mir, stabilnost i gospodarski razvoj u državama zapadnog Balkana te im otvoriti put za integraciju u Europsku uniju. To se postiže ugovornim odnosima. Ugovorni odnosi imaju oblik sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Na tim se sporazumima temelji politička i gospodarska suradnja te stvaranje područja slobodne trgovine s državama na koje se sporazumi odnose. Na temelju zajedničkih demokratskih načela, ljudskih prava i vladavine prava, svakim sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju uspostavljaju se trajne strukture suradnje. Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje, koje se sastaje jedanput na godinu na ministarskoj razini, nadgleda primjenu i provedbu sporazuma. Pomaže mu Odbor za stabilizaciju i pridruživanje. U slučaju Kosova Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sporazum je samo na razini EU-a i države članice ne moraju ga ratificirati (pet država članica ne priznaje Kosovo kao neovisnu državu). Aspekti sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju povezani s trgovinom i trgovinskim pitanjima sadržani su u privremenim sporazumima.⁸¹

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Europske unije i Europske zajednice za atomsku energiju s jedne strane, i Kosova s druge strane (nadalje: SSP) stupio je na snagu 1. travnja 2016. godine, tri godine nakon Bruxelleskog sporazuma između Kosova i Srbije. Sami pregovori o SSP-u trajali su od 2013. godine, u ime EU-a pregovore su vodili Visoka predstavnica Federica Mogherini i povjerenik za europsku susjedsku politiku i pregovore o proširenju Johannes Hahn dok su Kosovo u pregovorima zastupali premijer Isa Mustafa i ministar za europske integracije Bekim Collaku. SSP-om se utvrđuje ugovorni odnos s uzajamnim pravima i obvezama te pridonosi provođenju reformi i Kosovu omogućuje približavanje Uniji.⁸²

SSP predstavlja prvi formalni praktični korak prema integraciji Kosova u EU. Također, od posebne je važnosti za odnose EU-a i Kosova jer je, kao što je već spomenuto, to prvi ugovorni sporazum između stranaka. SSP pruža izvrsnu priliku za Kosovo za pristup tržištu EU-a. Istodobno, provedba Sporazuma Kosovu će donijeti značajne rezultate na području unutarnje politike. Sporazum je od velike važnosti za gospodarstvo, oblikovanje vladavine prava, usklađivanje kosovskog zakonodavstva s pravnom stečevinom

⁸⁰ Europski parlament, Zapadni Balkan, https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hr/FTU_5.5.2.pdf, (16. prosinca 2020.).

⁸¹ *Ibid.*

⁸² Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Europske unije i Europske zajednice za atomsku energiju, s jedne strane, i Kosova s druge strane, Službeni list Europske unije L 71/3 od 16. ožujka 2016.

EU-a, obrazovanje, industriju, okoliš i drugo. SSP je vrlo važan instrument u borbi protiv trgovine ljudima, pranja novca i terorizma.⁸³

S druge strane, koliko god da SSP koristi Kosovo na putu prema europskoj integraciji, važno je naglasiti kako SSP nije jamstvo za članstvo u EU-u. Sukladno članku 49. UEU-a svaka država koja želi članstvo u EU-u mora ispuniti propisane kriterije: mora biti europske država, država mora poštovati i promicati vrijednosti propisane člankom 2. UEU-a i ispunjavati kriterije poznate kao Kopenhaški kriteriji.⁸⁴ SSP jest nužan, ali ne i dovoljan uvjet za pristupanje EU-u, posebno u slučaju Kosova i Srbije, gdje neriješeni teritorijalni sporovi i napeti odnosi predstavljaju glavnu prepreku za obje države na njihovu putu prema europskim integracijama. Potpuna normalizacija odnosa između Kosova i Srbije ključni je preduvjet za obje zemlje kad je riječ o napredovanju prema punopravnom članstvu u Uniji.⁸⁵

4.6. DOSADAŠNJI PUT KOSOVA I UTJECAJ EU-A

Prvi put u svojoj povijesti, EU sudjeluje u procesu izgradnje svojih budućih država članica, podržavajući njihove programe izgradnje države i pomoći.⁸⁶ Europska unija je na zapadnom Balkanu uspostavila novi tip pristupnog ugovora – SSP, već spomenutog. Isti predviđa mogućnost dobivanja punopravnog članstva. Unija je za nove članice precizirala najvažniji sklop kojim definira politiku uvjetovanosti. To su ponajprije tzv. Kopenhaški kriteriji koji propisuju stabilnost institucija da jamče demokraciju, vladavinu prava, zaštitu ljudskih prava i manjina te funkcionalnu tržišnu ekonomiju. Uz Kopenhaške, uvjet je i ispunjenje Madridskih kriterija koji traže od budućih država članica da osiguraju administrativni i pravni kapacitet za provedbu i poštovanje regulativa EU-a – *aquis communautaire*. *Aquis communautaire* tako pokriva 30 različitih područja, uključujući demokratske institucije, tržišno gospodarstvo, fiskalnu politiku i drugo. S druge, pak strane, Europska unija se odlukom Europskog vijeća u Solunu 2003. godine obvezala da, u principu, postupno integrira zemlje zapadnog Balkana u Uniju, ali bez određenih rokova.⁸⁷

EU je općepriзнat kao jedan od glavnih aktera međunarodne razvojne suradnje. Unija koordinira politiku država članica.⁸⁸ Zbog toga članstvo u EU-u omogućuje državama čla-

⁸³ Osmanaj, Egzon, *op. cit.* (bilj. 79.), str. 60.

⁸⁴ Goxha, Jeta, *op. cit.* (bilj. 68.), str. 259.

⁸⁵ Osmanaj, Egzon, *op. cit.* (bilj. 79.), str. 62.

⁸⁶ Muslio, Vjosa, The EU and the Balkans: Shifting Meaning after the Crisis, *Croatian Political Science Review*, 4-5/2015, 52, str. 34.

⁸⁷ Caratan, Branko, Hrvatska, Jugoistočna Europa i Europska Unija, u: Grubiša, Damir; Beširević, Nataša; Špehar, Hrvoje (ur.), u: Politički sustav Europske unije i europeizacija hrvatske politike, Zagreb, 2012., str. 205. – 206.

⁸⁸ Orbie, Jan, International Development: A Distinct and Challenges Policy Domain, u: Wallace, Helen; Pollack, Mark; Roederer-Rynning, Christilla; Young, Alasdair (ur.), *Policy-Making in the European Union*, 8/2020, str. 413. – 439.

nicama širenje tržišta i pravnu sigurnost što doprinosi povećanju kapitala i rastu slabo razvijenih zemalja. Unija, također, ima širi politički okvir od nacionalnih država čime se stvara okvir u kojem nijedna nacionalna država ne može nametnuti svoj interes. Sve navedeno doprinosi lakšem rješavanju konfliktnih etničkih interesa u državama članicama.⁸⁹

Proces europske integracije Kosova nadzire Europska komisija koja svake godine podnosi izvješće o napretku Kosova na europskom putu. Na temelju tih izvješća, Europski parlament donosi Rezoluciju o procesu europske integracije Kosova.⁹⁰

Kosovo je do danas sudjelovalo i još sudjeluje u brojnim programima EU-a poput Erasmus+ programa. Unija Kosovu pruža pomoć kroz pretpristupne fondove i zajmove Europske investicijske banke. Budući da Unija potiče vladavinu prava i usklađivanje kosovskog zakonodavstva s pravnom stečevinom EU-a, u tu svrhu izdvaja značajna novčana sredstva. Primjerice, EU je do 2016. godine izdvojio 4,3 milijuna eura pomoći Ministarstvu pravosuđa Kosova za izradu građanskog zakonika.⁹¹ Za vrijeme UNMIK-a, UN-ove misije na Kosovu, Unija je imala ograničenu ulogu uz djelomičnu uključenost u ekonomsku i financijsku upravu te obnovu i institucionalnu izgradnju. Tako je EU do početka EULEX-ove misije na Kosovu bio najveći donator te je ukupan iznos donacija iznosio 1,8 milijardi eura.⁹²

4.7. BUDUĆNOST KOSOVA

Nakon što je izborilo neovisnost, Kosovo polako ali sigurno ispunjava uvjete za članstvo unutar europske integracije. Referirajući se na Nacionalnu strategiju Kosova, može se zaključiti da je ona usmjerena upravo na pripremu za članstvo. Vlada Kosova definirala je pet kriterija koji u tu svrhu trebaju biti (odnosno, trebali su biti) ispunjeni do 2020. godine. Kriteriji su sljedeći: učinkovito upravljanje, borba protiv korupcije i organiziranog kriminala, ekonomski razvoj, uključenost i zainteresiranost te unaprjeđenje odnosa s EU-om.⁹³ Ulazak u europske integracije ključan je unutarnji i vanjskopolitički cilj svake države zapadnog Balkana uključene u Proces stabilizacije i pridruženja. Proces je započeo 1999. godine i temelj je budućih odnosa EU-a i država zapadnog Balkana.⁹⁴ Članstvo

⁸⁹ Caratan, Branko, *op. cit.* (bilj. 87.), str. 207.

⁹⁰ Rezolucija Europskog parlamenta od 14. lipnja 2017. o Izvješću Komisije o Kosovu za 2016. (2016/2314(INI)) (2018/C 331/10), Službeni list Europske unije C 331/80 od 18. rujna 2018.

⁹¹ Muharremi, Robert, Establishing Institutions under International Administration: The Case of Kosovo, Hrvatska i komparativna javna uprava, 1/2020, 20, str. 20.

⁹² Duić, Dunja, Analysis of the International Community Influence on Kosovo Independence with Emphasis on the EU Role, Pravni vjesnik, 3–4/2009, 25, str. 107.

⁹³ Goxha, Jeta, *op. cit.* (bilj. 68.), str. 254.

⁹⁴ Beširević, Nataša, Odnos Europske unije prema prostoru bivše Jugoslavije od 1990. do danas, u: Grubiša, Damir; Beširević, Nataša; Špehar, Hrvoje (ur.), Politički sustav Europske unije i europeizacija hrvatske politike, Zagreb, 2012., str. 222. – 250., str. 222.

u Uniji važno je za Kosovo zbog priznanja na međunarodnoj karti budući da bi tada Kosovo priznala većina država Europe, njih 27 koje su ujedno i države članice. Kosovu bi članstvo osiguralo stabilnost, razvoj tržišne ekonomije te političku podršku. Svojim posredovanjem EU može pozitivno utjecati na prevladavanje različitosti Kosova i Srbije te ukazati na ekonomske i političke sličnosti tih dviju država.⁹⁵ Povijest EU-a dokazuje da i najgori državni neprijatelji mogu prevladati razlike i sporazumjeti se te graditi zajedničku budućnost na obostranu korist.

Unatoč svemu pozitivnom, ipak nedosljednost politika EU-a i danas uzrokuje nepovjerenje i nevjerođostojnost kod dijela političkih elita i stanovništva regije prema procesima Unije i njihovim akterima. Posljedica je to neodgovarajuće politike EU-a prema regiji zapadnog Balkana od 1990. do 1999. godine, kao i razdijeljenost Unije u prihvaćanju uloge međunarodnog aktera na tom teritoriju.⁹⁶

Unatoč velikom utjecaju EU-a na stvaranje neovisnosti Kosova, kao i podršci Unije u formalnom i praktičnom smislu, pet država članica ipak ne priznaju kosovsku neovisnost. Te države su: Cipar, Grčka, Rumunjska, Slovačka i Španjolska. Grčka je ipak povukla odluku o nepriznanju, no ostala je suzdržana u vezi s tim pitanjem zauzevši neutralan položaj.

Međunarodni sud 2. srpnja 2010. objavio je savjetodavno mišljenje kojim smatra da kosovska deklaracija o neovisnosti iz 2008. ne krši međunarodno pravo. Mišljenje Međunarodnog suda, glavnog pravosudnog tijela UN-a sa sjedištem u Den Haagu, nije obvezujuće. Prije objavljivanja odluke Međunarodni sud izjasnio se da je nadležan za davanje savjetodavnog mišljenja o jednostrano proglašenoj neovisnosti Kosova, na temelju zahtjeva rezolucije Opće skupštine Ujedinjenih naroda. Istaknuto je također da se Sud ne mora baviti pitanjem posljedica tog proglašenja jer Sud se ne vodi političkim motivima, niti ga zanimaju političke implikacije.⁹⁷

Države članice EU-a koje ne priznaju Kosovo kao novonastalu državu djeluju tako prvenstveno zbog vlastitih unutarnjih političkih pitanja. Primjerice, situacija u kojoj se nalazilo Kosovo u odnosu prema Srbiji vrlo je slična odnosu Katalonije i Španjolske. Katalonija je u listopadu 2017. održala referendum na kojem se više od 90 % birača opredijelilo za katalonsku neovisnost. Španjolska je referendum proglasila nelegalnim. Posljedično, katalonski predsjednik Carles Puigdemont proglasio je i odmah suspendirao katalonsku neovisnost tražeći dijalog s Rajoyevom vladom. Međutim, Madrid je već aktivirao 155. članak španjolskog Ustava kojim je moguće ukinuti dijelove, pa čak i svu autonomiju Kataloniji.

⁹⁵ Recaj, Besfort, Kosovo after the Declaration of Independence: Admission to UN, EU and NATO, *Croatian International Relations Review*, 50–51/2008, 14, str. 23.

⁹⁶ Beširević, Nataša, *op. cit.*, (bilj. 94.).

⁹⁷ ICJ: kosovska neovisnost nije kršenje međunarodnog prava, <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/7261>, (20. prosinca 2020.).

Ipak, odgovor EU-a u vezi s ovim pitanjem bio je u korist Španjolske te je Komisija zauzela stajalište da referendum nije u skladu sa španjolskim Ustavom.⁹⁸

Kao i u Španjolskoj, takva je situacija u preostale četiri države koje ne priznaju Kosovo. Priznanjem neovisnosti Kosova automatski bi došlo do istih scenarija unutar tih država. Naravno da nije ista politička situacija s Kosovom i primjerice Katalonijom ili turskim dijelom Cipra, no priznanje Kosova zasigurno bi pridonijelo otporu i izazvalo bi svojevrsni presedan te stvorilo politički pritisak nacionalnih manjina unutar tih država.

S druge pak strane, članstvo u EU-u nije uvjetovano priznanjem već postojećih država članica. Uvjeti za članstvo su poštovanje zajedničkih vrijednosti Unije propisanih člankom 2. UEU-a, a uz to potrebno je ispuniti i Kopenhaške kriterije iz 1993. godine.⁹⁹ Sam način podnošenja zahtjeva i procedura pristupa nalaze se u članku 49. UEU-a.¹⁰⁰

4.8. EUROPSKE PROJEKCIJE MOGUĆIH ZBIVANJA NA KOSOVU

Europska unija ulaže znatne napore kako bi osigurala stabilnost na području Kosova, što se može tumačiti kao njezina namjera za postizanjem globalnih političkih ciljeva. Naime, dugotrajnost Europske unije pokazuje njezinu sposobnost da rješava (svjetske) političke krize i te napetosti pretvori u svoju priliku za daljnji rast i razvoj. Općenito, u interesu Europske unije je čitav zapadni Balkan čije je približavanje Europskoj uniji znak sve većeg europskog jedinstva. Važno je istaknuti kako je Europska unija vrlo promišljeno postala medijator između Kosova i Srbije nakon donošenja Savjetodavnog mišljenja Međunarodnog suda o kosovskoj neovisnosti pri čemu je čitavo vrijeme pokazivala svoju neutralnost, što se u konačnici od medijatora i očekuje, čime se zasigurno priprema podloga za kvalitetno konačno rješenje za Kosovo.¹⁰¹

Institut Europske unije za sigurnosne studije razradio je tri scenarija zapadnog Balkana, pa tako i Kosova do 2025. godine, podijelivši ih na najbolji, srednje povoljan i najgori scenarij.¹⁰² Iako je teško očekivati da bi se on i ostvario, najbolji scenarij za Kosovo u budućnosti, odnosno do 2025. godine projicira potpunu normalizaciju odnosa između Kosova i Srbije potpisivanjem sporazuma, predviđa i slobodnije medije te, isto tako,

⁹⁸ Europska komisija o Kataloniji: Referendum nije u skladu sa španjolskim Ustavom, <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/europska-komisija-o-kataloniji-referendum-nije-u-skladu-sa-spanjolskim-ustavom-foto-20171002>, (20. prosinca 2020.).

⁹⁹ Europski parlament, Proširenje Unije, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/167/prosirenje-unije>, (20. prosinca 2020.).

¹⁰⁰ Ugovor o Europskoj uniji, *op. cit.* (bilj. 80.), čl. 49.

¹⁰¹ Esch, V., A European Future for Kosovo: Is the EU Losing its Grip?, *Security and Peace*, 3/2011, 29, str. 174.

¹⁰² Čeperković, Marko; Gaub Florence, *Balkans Futures – Three Scenarios for 2025*, European Union Institute for Security Studies, Paris, 2018.

slobodnije i poštenije izbore, što znači funkcionalniju vladavinu prava. U ekonomskom smislu, dogodila bi se transformacija na način da bi digitalizacija preuzela primat u razvoju ekonomije uopće, a popratno s njome i IT industrija, dok se kao najvažnije ističe manja nezaposlenost. Kad je riječ o europskom putu, Kosovo bi bilo u punom zamahu pristupa Europskoj uniji, što bi donijelo obostranu korist, kako Europskoj uniji, tako i samom Kosovu jer objema stranama to je jedan od vodećih vanjskopolitičkih ciljeva.¹⁰³

Kao najizgledniji scenarij kosovske budućnosti u 2025. godini nameće se tzv. srednje povoljan scenarij prema kojemu bi dijalog između Srbije i Kosova i dalje trajao bez naznake sveobuhvatne normalizacije njihovih odnosa, ali ipak, ti pregovori bi trajali. Međutim, kao značajan problem ovakvog scenarija nameće se i široka rasprostranjenost populizma koji bi poticao daljnje političke i ekonomske probleme.¹⁰⁴ Naime, svaka država ima populističke strukture koje djeluju uglavnom radikalno odmičući fokus s bitnih pitanja u javnom prostoru, no na primjeru Kosova i Srbije populizam je posebno opasan jer protek vremena iziskuje i konačno uređenje odnosa ovih dviju država i njihov daljnji ekonomski prosperitet i napredak, koji onda nadalje otvaraju pristup europskim integracijama, međunarodnim organizacijama, ali i samom ugledu države.

Srednje povoljan scenarij području ekonomije ostavlja status *quo*, odnosno nepromijenjenost u odnosu na kraj razdoblje od 2008. do 2020. godine, konkretno, bilježio bi se slabiji rast bruto domaćeg proizvoda (BDP) te rast nejednakosti glede finansijskih mogućnosti građana. Pitanje svih pitanja jest europski put Kosova koji bi prema ovoj projekciji, 2025. godine bio slab ili gotovo nikakav, a što bi se zasigurno moglo povezati s visokim stupnjem populizma.¹⁰⁵

Scenarij koji ni Kosovo ni Europska unija ne žele je tzv. najgori scenarij prema kojemu bi kosovska država bila disfunkcionalna na način da bi Srbija kočila njezin europski put. Nastavno na europski put, i pitanje vladavine prava, nefunkcionalnost države očitovala bi se i u visokom stupnju korupcije, nekompetentnosti te slabosti sudstva, dok bi ekonomska struktura bila u potpunosti netransformirana. Naime, glede pitanja ekonomske (ne)transformacije, Europski institut za sigurnosne studije u najgorem scenariju za Kosovo u 2025. godini predviđa povećanje „odljeva“ mozgova te značajan porast migracija prema zemljama Europske unije.¹⁰⁶

Općenito, Kosovo ima perspektivu uzlazne europske budućnosti pri čemu se mora jasno odrediti za stvarne europske mogućnosti ili utjecaje nekih drugih država. Pri tome, nemoguće je izostaviti Sjedinjene Američke Države iz daljnjeg razvoja kosovske države,

---

¹⁰³ *Ibid.*, str. 31.

¹⁰⁴ *Ibid.*, str. 47.

¹⁰⁵ *Ibid.*

¹⁰⁶ *Ibid.*, str. 58.

ali je nužna kooperativnost SAD-a i Europske unije koji svojim politikama mogu pomoći izgradnji daljnjeg mira i rješavanja aktualnih problema.

5. IZMEĐU EUROPSKE I AMERIČKE POLITIKE

Kraj jugoslavenske države bio je popraćen snažnim djelovanjem američke politike koja je uglavnom na multikulturalnosti i multietičnosti kreirala nove države, pa je u tom kontekstu Kosovo specifičan slučaj. Početkom 21. stoljeća, Kosovo se nalazi između europske i američke politike, a one na pojedina pitanja daju potpuno drugačija rješenja. Potpuno suprotno od svih europskih napora za konačnim uređenjem kosovskog statusa američki je potez posredovanja u sklapanju ekonomskog sporazuma između Srbije i Kosova koji ove dvije već politički sukobljene države vodi u neke suvremene sukobe.

5.1. SPORAZUM IZ SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA

U rujnu 2020. godine uz posredovanje Sjedinjenih Američkih Država, predsjednik Srbije Aleksandar Vučić i premijer Kosova Avdullah Hoti potpisali su Sporazum o ekonomskoj normalizaciji odnosa između Kosova i Srbije (nadalje: Sporazum).¹⁰⁷ Ovaj Sporazum nastojanje je jačanja američke vanjskopolitičke prisutnosti na području zapadnog Balkana, iako je teško očekivati kako će (novi) američki model primiriti stalne napetosti na Kosovu s obzirom na sve instrumente kojima Europska unija djeluje u tom smjeru.

Naime, ovaj Sporazum prvenstveno je ekonomske naravi, ali sadrži i svojevrsne provokativne odredbe koje potencijalno mogu rasplamsati nove sukobe. Prije svega, Srbija se obvezala kako će stati s kampanjom sprječavanja priznavanja Kosova, odnosno povlačenja već danih priznanja, dok se Kosovo obvezuje da neće pristupiti u međunarodne organizacije dok se u potpunosti ne regulira njegov status (točnije, priznanje od strane Srbije).¹⁰⁸

Uz posredovanje Sjedinjenih Američkih Država i uz suradnju s američkim Ministarstvom energetike, Srbija i Kosovo, prema ovom Sporazumu, izrađuju studiju izvedivosti jezera Gazivode¹⁰⁹ koje ima značajan energetska potencijal, samim time i ekonomski. Nadalje, obje države pridružuju se tzv. „mini schengenskoj zoni“ koju čine Srbija, Al-

¹⁰⁷ Serbia nad Kosovo normalize economic relations in U.S.- brokered deal, <https://www.cbsnews.com/news/serbia-and-kosovo-normalize-economic-relations-in-u-s-brokered-deal/>, (13. prosinca 2020.).

¹⁰⁸ Kosovo and Serbia Signed Separate Pledges, Not an Agreement, <https://exit.al/en/2020/09/04/kosovo-and-serbia-signed-separate-pledges-not-an-agreement/>, (13. prosinca 2020.).

¹⁰⁹ Jezero Gazivode oduvijek je bila točka prijepora između Srbije i Kosova s obzirom na to da se ono nalazi na području južne Srbije, odnosno granice Srbije i Kosova. Inače, jezero je geopolitički važno jer bi, prema srpskom rukovodstvu, Kosovo bilo bez električne energije kada bi izgubilo ovo jezero. Lake Gazivode, troubled

banija i Sjeverna Makedonija,¹¹⁰ radi jačanja ekonomskih odnosa. Generalno, „mini schengenska zona“ ima za cilj omogućiti slobodno kretanje ljudi, dobara, usluga i kapitala na području zapadnog Balkana uz korištenje osobne iskaznice najkasnije do kraja 2021. godine. Među ostalim, ova zona uvjet je i za ispunjenje daljnjih uvjeta za pristupanje Europskoj uniji.¹¹¹ Države se obvezuju i na razvoj željezničke veze između Beograda i Prištine, kao i suradnju s američkim financijskim i bankarskim institucijama. U općedruštvenom kontekstu, obje države obvezuju se pojačati aktivnosti glede traženja nestalih osoba tijekom sukoba krajem 90-ih godina 20. stoljeća i u prvim godinama 21. stoljeća, dekriminalizirati homoseksualnost te štititi vjerske slobode.¹¹²

Iako nije sporazumna strana, Izrael je izuzetno profitirao u vanjskopolitičkom smislu ovim Sporazumom. Naime, u tom kontekstu Srbija i Kosovo potpisali su različite verzije sporazuma, točnije, razlikovali su se posljednji članci sporazuma srpske i kosovske strane, pa se Kosovo obvezuje priznati Izrael, a isto se obvezuje i Izrael u odnosu na Kosovo, dok je Srbija obvezna otvoriti predstavnički gospodarski ured u Jeruzalemu te onamo preseliti i svoje veleposlanstvo, najkasnije do sredine 2021. godine. Srbija i Kosovo obvezali su Hezbollah odrediti kao terorističku organizaciju. Dok je Izrael profitirao sklapanjem ovog Sporazuma, Kina je zapravo izgubila, tj. Sjedinjene Američke Države uz pomoć drugih država nastoje oslabiti položaj Kine na području zapadnog Balkana pa se tako Srbija i Kosovo obvezuju ukloniti 5G mrežu iz svojih komunikacijskih mreža.¹¹³

Sukladno svemu iznesenom, Sporazum potencijalno otvara nova svjetska žarišta sukoba, a što je izuzetno loše i opasno činiti preko već sukobljenih država koje teško iznalaze zajednička rješenja. Dok se Sporazum čini posljednjim korakom prema uspostavi trajnog mira na relaciji Kosovo – Srbija, svjetske sile opravdano strahuju od posljedica istog.

5.2. NEZADOVOLJSTVO EUROPSKE UNIJE

Potpisivanjem Sporazuma, Europska unija izrazila je izuzetno nezadovoljstvo i zabrinutost za daljnji europski put Kosova i Srbije, prvenstveno zbog stava o Jeruzalemu. Naime, takav potez suprotan je stajalištu europskih čelnika koji smatraju kako se pitanje

---

waters between Kosovo and Serbia, <https://www.france24.com/en/20181025-lake-gazivode-troubled-waters-between-kosovo-serbia>, (13. prosinca 2020.).

¹¹⁰ Cilj je „mini schengenske zone“ unaprijediti ekonomske potencijalne država zapadnog Balkana, ujedno i država kandidatkinja za članstvo u Europskoj uniji. Emin, Emin, EU's Consolation Prize for Western Balkans; Mini Schengen, INSAMER, 27. veljače 2020.

¹¹¹ Regional Cooperation in the Western Balkans, Balkans Policy Research Group, https://balkansgroup.org/wp-content/uploads/2020/11/Regional-Cooperation-in-the-Western-Balkans_An-overview-of-the-Regional-Economic-Area-and-the-mini_Schengen.pdf, (13. prosinca 2020.).

¹¹² Kosovo and Serbia Signed Separate Pledges, Not an Agreement, *op. cit.* (bilj. 127.).

¹¹³ *Ibid.*

Jeruzalema treba riješiti dijalogom između Palestine i Izraela pa je samim time i dužnost Srbije, kao države kandidatkinje, poštovati takav stav. Europska unija ovakav potez Srbije, ali i Kosova uzima kao potpuno suprotan svim europskim politikama s obzirom na to da nijedna država članica Europske unije nema veleposlanstvo sa sjedištem u Jeruzalemu.¹¹⁴ Ne treba dvojiti da je stav Europske unije da odnose Kosova i Srbije treba riješiti te da svaki sporazum doprinosi tome, no sporazum kao ovaj samo produbljuje sukobe na nekim drugim stranama svijeta stvarajući i negativnu sliku o Europskoj uniji koja nije sposobna djelovati preventivno.

Iako Europska unija osuđuje potpisivanje ovog Sporazuma, srpski i kosovski državni istaknuli su kako se njihov europski put nastavlja te da je dijalog na razini Priština – Beograd i dalje dio njihova europskog plana.¹¹⁵ Osim Europske unije, zabrinutost i nezadovoljstvo potpisivanjem ovog Sporazuma, iskazale su i Turska, Arapska liga te Palestina.¹¹⁶

6. NAKON 13 GODINA – NOVI POČETAK

Trinaest godina nakon stjecanje neovisnosti, na izvanrednim parlamentarnim izborima Kosovo je krenulo sasvim novim putem jer su prvi put izabrani svojevrsni mirnodopski predstavnici koji nisu izravni sudionici ratnih sukoba s kraja prošlog stoljeća.¹¹⁷ Gotovo više od desetljeća od stjecanja neovisnosti, Kosovo „tone“ – više od 50 % mladih je nezaposleno, a migracije su sveprisutne.¹¹⁸ Upravo to koči bilo koji oblik razvoja i napretka, pa je samim time usporen i proces pristupa europskim integracijama. Međutim, pobjedu Albina Kurtija treba tumačiti u smjeru intenzivnijeg pristupa Europskoj uniji jer riječ je o političaru neovisnom o ratnim zbivanjima s kraja prošlog stoljeća, odnosno studentskom vođi.¹¹⁹

¹¹⁴ EU Warns Serbia, Kosovo Over Unexpected Israel Embassy Move, <https://www.haaretz.com/world-news/europe/eu-warns-serbia-kosovo-over-unexpected-israel-embassy-move-1.9135550>, (13. prosinca 2020.).

¹¹⁵ Belgrade-Pristina Dialogue: Joint Statement by President A. Vučić and Prime Minister A. Hoti ahead of their meeting in Brussels, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/84787/belgrade-pristina-dialogue-joint-statement-president-avu%C4%8Di%C4%87-and-prime-minister-ahoti-ahead_en, (13. prosinca 2020.).

¹¹⁶ Različita očekivanja od vašingtonskih sporazuma, <https://www.novilist.hr/komentar/razlicita-ocekivanja-od-vasingtonskih-sporazuma/>, (13. prosinca 2020.).

¹¹⁷ New generation faces old guard in Kosovo election, <https://www.aljazeera.com/news/2021/2/14/kosovo-polls-pit-new-generation-against-an-old-guard>, (17. veljače 2021.).

¹¹⁸ *Ibid.*

¹¹⁹ Kosovo snap election: A chance for action, https://ecfr.eu/article/kosovo-snap-election-a-chance-for-action/?utm_source=newsletter&utm_medium=email&utm_campaign=ecfr_general_newsletter, (17. veljače 2021.).

Ovakav izborni rezultat poticaj je za daljnje djelovanje i na području vanjske politike jer ne treba isključiti činjenicu kako Kosovo još nije priznato od strane Srbije, a što bi mogao biti (potencijalni) problem glede pristupa Europskoj uniji kao kosovskom najznačajnijem vanjskopolitičkom cilju. Gotovo simbolično, nova administracija stupila je i u Sjedinjenim Američkim Državama i na Kosovu, pa tako osim na vanjskopolitičkom planu, ova svjetska sila može pomoći Kosovu i modernizirajući ekonomiju, energetske i klimatske politike te generalno poboljšanjem demokracije.¹²⁰ Međutim, ne treba izostaviti i napore prethodne administracije Sjedinjenih Američkih Država koja je nastojala djelovati kao posrednik uspostave konačnog mira između Srbije i Kosova, kao ni cjelokupnog djelovanja Europske unije.

7. ZAKLJUČAK

Kosovo kao jedna u nizu europskih država koja se opredijelila za samostalnost, ipak prati malo kompliciranija povijest osamostaljenja nego ostale države zapadnog Balkana. Kosovo je imalo burno razdoblje tijekom 80-ih godina prošlog stoljeća kada se studentskim prosvjedima ukazuje na neodrživost čitavog sustava i težnja za samostalnom državom. Sjevernoatlantski vojni savez, zajedno sa Sjedinjenim Američkim Državama uspostavio je mir na području Kosova. Nakon toga sve je važnija uloga Europske unije u očuvanju mira na tom području, ali i stvaranju nove neovisne države. Naime, Europska unija kroz Zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku zajedno sa svim svojim državama članicama nastoji svojom misijom uspostaviti trajni mir na čitavom europskom kontinentu. Takvo djelovanje u interesu je Unije jer time osigurava mir i stabilnost u susjedstvu, dok je Kosovu pomoć Unije potrebna da bi kao novonastala država moglo postići napredak i razvoj te dobiti potpuno međunarodno priznanje. Od uspostave kosovske države, 2008. godine, na Kosovu djeluje Misija Europske unije za vladavinu prava na Kosovu – EULEX. Upravo preko Zajedničke vanjske i sigurnosne politike Europska unija nastoji promovirati prioritete svojeg djelovanja koji su prvenstveno mir, stabilnost, rješavanje kriza te europski identitet.

Čitav proces uspostave kosovske države popraćen je paralelnim djelovanjem Sjedinjenih Američkih Država te Europske unije, no njihovo djelovanje različito je s obzirom na to da su Sjedinjene Američke Države institucionalno uspostavile ovu državu, dok je Europska unija sudjelovala u kreiranju brojnih politika te omogućila tu istu institucionalnu opstojnost. Početkom novog desetljeća europska i američka struja na Kosovu ponovno jačaju, a dokaz tomu su i stalni pregovori i sporazumi između Srbije i Kosova. Osim uspostavom pravnog okvira djelovanja same države, prisutnost Europske unije na Kosovu vidljiva je i konkretnim ekonomskim ulaganjima i pristupom brojnim europskim fondovima i programima. Može se zaključiti da je Europska unija na neki način preuzela

¹²⁰ How Biden can make a big difference in the Western Balkans, <https://ecfr.eu/article/how-biden-can-make-a-big-difference-in-the-western-balkans/>, (17. veljače 2021.).

vodstvo na Kosovu u odnosu na Sjedinjene Američke Države sklapanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju s Kosovom čime je jasno dano do znanja kako je Kosovo samostalna država s isto takvim pravom na proglašenje neovisnosti. Konkretnije, zaštita potencijalno ugrožene kosovske sigurnosti ili opstojnosti sada je na Europskoj uniji, a ne više isključivo na Sjevernoatlantskom vojnom savezu ili Sjedinjenim Američkim Državama. Ipak, takvu sliku Unije poljuljao je Donald Trump sklapanjem sporazuma između Srbije i Kosova. Takav rasplet situacije dovodi do pitanja o realnom utjecaju Unije i njezinoj sposobnosti rješavanja kriza na vlastitu teritoriju. Je li zaista potrebno upletanje druge svjetske velesile ili je Unija ipak dovoljno jaka za samostalno održavanje mira u susjedstvu? S druge pak strane svojevrsan politički problem stvara i pet država članica koje ne priznaju neovisnost Kosova iako to konkretno nije uvjet za pristupanje Uniji ni za bilo kakvo djelovanje Unije na Kosovu.

Zaključno se može reći da je tijekom 13 godina kosovske neovisnosti postignut značajan napredak glede razvitka same države, kao i u kontekstu međunarodne prepoznatljivosti. No i dalje su potrebni pregovori i opći napredak na svim područjima na putu Kosova prema članstvu u EU-u.

POPIS LITERATURE

Knjige:

1. Andrassy, Juraj *et al.*, Međunarodno pravo – 1. dio (2. izmijenjeno izdanje), Zagreb, 2010.
2. Horvat, Branko, Kosovsko pitanje, Zagreb, 1988.
3. Duić, Dunja, Vanjska i sigurnosna politika Europske unije, Zagreb, 2018.
4. Janjić, Dušan, Kosovo: između sukoba i dijaloga, Beograd, 2005.
5. Vrban, Duško, Država i pravo, Zagreb, 2003.
6. Perritt, H. Henry, The Road to Independence for Kosovo: A Chronicle of the Ahtisaari Plan, New York, 2010.
7. Krieger, Heike, The Kosovo Conflict and International Law, New York, 2001.
8. Shaw, N. Malcolm, International Law, New York, 2008.
9. Holbrooke, Richard, To End a War, New York, 1998.
10. Ramet, P. Sabrina, Balkanski Babilon. Raspad Jugoslavije od Titove smrti do Miloševićeva pada, Zagreb, 2005.
11. Tatalović, Siniša; Grizold, Anton; Cvrtila, Vlatko, Suvremene sigurnosne politike: države i nacionalna sigurnost početkom 21. stoljeća, Zagreb, 2008.
12. Judah, Tim, Kosovo: What Everyone Needs to Know, New York, 2008.

13. Degan, Vladimir Đuro, *Međunarodno pravo*, Zagreb, 2010.
14. O'Neil, G. William, *Kosovo: An Unfinished Peace*, Boulder/London, 2002.

Članci:

1. Toshev, Adrian; Cheikhameguyaz, Gregory, *The European Union and the Final status for Kosovo*, *Chicago-Kent Law Review*, 273/2005, 80.
2. Caratan, Branko, *Hrvatska, Jugoistočna Europa i Europska Unija*, u: Grubiša, Damir; Beširević, Nataša; Špehar, Hrvoje (ur.), *Politički sustav Europske unije i europeizacija hrvatske politike*, Zagreb, 2012., str. 205. – 211.
3. Caratan, Branko, *NATO i Kosovo: Geneza problema i mogućnosti rješavanja krize*, *Politička misao*, 2/1999, 36, str. 3. – 14.
4. Marušić, Bartul, *Pravo na samoodređenje naroda u svjetlu međunarodnopravnih pitanja i disolucije SFRJ*, *Studia Polensia*, 1/2017, 6.
5. Recaj, Besfort, *Kosovo after the Declaration of Independence: Admission to UN, EU and NATO*, *Croatian International Relations Review*, 50–51/2008, 14.
6. Brown, S. Bartram, *Human Rights, Sovereignty, and the Final Status of Kosovo*, *Chicago – Kent Law Review*, 1/2004, 80, str. 761. – 783.
7. Dimitrijević, Duško; Vučić; Mihajlo; Ladevac, Ivona, *Analiza preduzetih aktivnosti u okviru sistema UN u vezi sa rešavanjem pitanja Kosova i Metohije*, *Međunarodni problemi*, 4/2012, 64, str. 449. – 450.
8. Duić, Dunja, *Analysis of the International Community Influence on Kosovo Independence with Emphasis on the EU Role*, *Pravni vjesnik*, 3–4/2009, 25, str. 145. – 175.
9. Osmanaj, Egzon, *The (non) consolidation of Kosovo's statehood: The Brussels dialogue ten years after Kosovo's independence*, *Thesis*, 1/2018, 7, str. 45. – 70.
10. Goxha, Jeta, *Kosovo's European Road and the EU Role in Improving Relations with Serbia*, *Urban Studies and Public Administration*, 2/2008, 1.
11. Orbie, Jan, *International Development: A Distinct and Challenges Policy Domain*, u: Wallace, Helen; Pollack, Mark; Roederer-Rynning, Christilla; Young, Alasdair (ur.), *Policy-Making in the European Union*, 8/2020, str. 413. – 439.
12. Beganović, M., *Zajednička vanjska i sigurnosna politika (CFSP): Od Maastrichta do Reformskog ugovora*, u: Grubiša, Damir; Beširević, Nataša; Špehar, Hrvoje (ur.), *Politički sustav Europske unije i europeizacija hrvatske politike*, Zagreb, 2012.
13. Čeperković, Marko; Gaub Florence, *Balkans Futures – Three Scenarios for 2025*, *European Union Institute for Security Studies*, Paris, 2018.
14. Jurilj, Marinko; Galić, Domagoj, *Usporedba djelovanja UN-a i SAD-a u procesu izgradnje država: slučaj Kosova i Iraka*, *Hum: časopis Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru*, 9/2012, str. 412. – 434.

15. Beširević, Nataša, Odnos Europske Unije prema prostoru bivše Jugoslavije od 1990. do danas, u: Grubiša, Damir; Beširević, Nataša; Špehar, Hrvoje (ur.), *Politički sustav Europske unije i europeizacija hrvatske politike*, Zagreb, 2012., str. 222. – 250.
16. Perišić, Petra, Pravo naroda na vanjsko samoodređenje izvan kolonijalnog konteksta i slučaj proglašenja nezavisnosti Kosova, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 2/2013, 34, str. 761. – 783.
17. Istrefi, Remzije, International Security Presence in Kosovo and its Human Rights Implications, *Croatian International Relations Review*, 80/2017, 23, str. 131. – 154.
18. Istrefi, Remzije, The Multicultural Agenda as a Part of Peace and State Building in Kosovo: Fictional Peace or Sincere Efforts, *Hrvatska i komparativna javna uprava*, 1/2018, 18., str. 31. – 46.
19. Muharremi, Robert, Establishing Institutions under International Administration: The Case of Kosovo, *Hrvatska i komparativna javna uprava*, 1/2020, 20, str. 7. – 28.
20. Šegvić, Saša, Oružane snage EU u sigurnosnim okolnostima postmoderne ere, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu* 3/2010, 47, str. 621. – 645.
21. Tatalović, Siniša, Prijeratni prijedlozi za Kosovo, *Politička misao*, 2/1999, 36, str. 51. – 60.
22. Tierney, Stephen, Je li Pandorina kutija konačno otvorena? Kosovo i neobična sudbina teze o dekolonizaciji u međunarodnom pravu samoodređenja, *Politička misao*, 1/2015, 52, str. 79. – 110.
23. Kulenović, Tarik, Koliko je Kosovo ravno: neki politički, društveni i vojni aspekti kosovskog sukoba, *Polemos*, 2/1998, 1, str. 103. – 104.
24. Crnić-Grotić, Vesna; Kasipović, Dunja, Pravo na samoodređenje – slučaj Kosova ispred Međunarodnog suda, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 2/2013, 34, str. 895. – 910.
25. Degan, Vladimir Đuro, Observer Missions and Peace-Keeping Operations in Croatia, Bosnia-Herzegovina, and Kosovo, *Adrias: zbornik radova Zavoda za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Splitu*, 14/2007, str. 9. – 28.
26. Esch, V., A European Future for Kosovo: Is the EU Losing its Grip?, *Security and Peace*, 3/2011, 29
27. Ibler, Vladimir, Pravo naroda na samoodređenje i zlouporaba tog prava, *Politička misao*, 2/1992, 29, str. 53. – 80.
28. Muslio, Vjosa, The EU and the Balkans: Shifting Meanings after the Crisis, *Politička misao*, 4–5/2015, 52, str. 32. – 42.

Izvori prava:

1. Povelja Ujedinjenih naroda sa Statutom Međunarodnog suda, Narodne novine, Međunarodni ugovori, broj 15/1993.

2. Kosovska deklaracija o neovisnosti, <https://www.kultplus.com/tag/deklarata-e-pavarsise-se-kosoves/>, (12. prosinca 2020.).
3. Savjetodavno mišljenje, t. 80.
4. Ustav Republike Srbije, Službeni glasnik Republike Srbije, broj 98/2006.
5. Ugovor o Europskoj uniji, Službeni list Europske unije C 202/13 od 7. lipnja 2016., čl. 18. i čl. 27.
6. Serbia and Kosovo*: historic agreement paves the way for decisive progress in their EU perspectives, Europska komisija, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hr/IP_13_347, (15. prosinca 2020.).
7. First agreement of principles governing the normalization of relations, <https://www.rts.rs/upload/storyBoxFileData/2013/04/20/3224318/Originalni%20tekst%20Predloga%20sporazuma.pdf>, (16. prosinca 2020.).
8. Odluka o prihvatanju izveštaja o dosadašnjem procesu političkog i tehničkog dijaloga sa privremenim institucijama samouprave u Prištini uz posredovanje Evropske unije, uključujući proces implementacije postignutih dogovora, Službeni glasnik Republike Srbije, broj 21/2013.
9. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Europske unije i Europske zajednice za atomsku energiju, s jedne strane, i Kosova s druge strane, Službeni list Europske unije L 71/3 od 16. ožujka 2016.
10. Europski parlament, Zapadni Balkan, https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hr/FTU_5.5.2.pdf, (16. prosinca 2020.).
11. Rezolucija Europskog parlamenta od 14. lipnja 2017. o Izvješću Komisije o Kosovu za 2016. (2016/2314(INI))(2018/C 331/10), Službeni list Europske unije C 331/80 od 18. rujna 2018.
12. Europski parlament, Proširenje Unije, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/167/prosirenje-unije>, (20. prosinca 2020.).
13. ICJ: kosovska neovisnost nije kršenje međunarodnog prava, <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/7261>, (20. prosinca 2020.).
14. Emin, Emin, EU's Consolation Prize for Western Balkans; Mini Schengen, INSAMER, 27. veljače 2020.
15. Summary of the Comprehensive Proposal for the Kosovo Status Settlement, <https://2001-2009.state.gov/p/eur/rls/fs/101244.htm>, (12. prosinca 2020.).
16. Ugovor iz Maastrichta, Službeni list Europske zajednice C 191/1 od 29. srpnja 1992., čl. J, st. 2.
17. Resolution 1244 (1999), S/RES/1244 (1999) of 10 June 1999, dostupno <https://unmik.unmissions.org/united-nations-resolution-1244>, (12. prosinca 2020.).
18. UNMIK, <https://unmik.unmissions.org/>, (12. prosinca 2020.).

19. EULEX KOSOVO, <http://www.eulex-kosovo.eu/?page=2,16>, (15. prosinca 2020.)

Mrežni izvori:

1. Advisory Opinion – Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo, ICJ Reports 2010, dostupno <http://www.icj-cij.org/files/case-related/141/141-20100722-ADV-01-00-EN.pdf>, (12. prosinca 2020.).
2. Albanci u Srbiji: Preševo, Bujanovac i Medveđa, <http://miris.eurac.edu/mugs2/do/blob.html?type=html&serial=1052836903333>, (13. prosinca 2020.).
3. Belgrade-Pristina Dialogue: Joint Statement by President A. Vučić and Prime Minister A. Hoti ahead of their meeting in Brussels, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/84787/belgrade-pristina-dialogue-joint-statement-president-avu%C4%8Di%C4%87-and-prime-minister-ahoti-ahead_en, (13. prosinca 2020.).
4. Crisis Group, The Kosovo-Serbia Agreement: Why Less Is More, <https://web.archive.org/web/20150910130101/http://blog.crisisgroup.org/europe-central-asia/2013/05/07/the-kosovo-serbia-agreement-why-less-is-more/>, (16. prosinca 2020.).
5. EU Warns Serbia, Kosovo Over Unexpected Israel Embassy Move, <https://www.haaretz.com/world-news/europe/eu-warns-serbia-kosovo-over-unexpected-israel-embassy-move-1.9135550>, (13. prosinca 2020.).
6. European Parliament – Debates, <https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20040330+ITEM-006+DOC+XML+V0//EN&language=EN>, (13. prosinca 2020.).
7. Europska komisija o Kataloniji: Referendum nije u skladu sa španjolskim Ustavom, <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/europska-komisija-o-kataloniji-referendum-nije-u-skladu-sa-spanjolskim-ustavom-foto-20171002>, (20. prosinca 2020.).
8. Europska sigurnosna unija, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/european-security-union_hr#europska-strategija-za-sigurnosnu-uniju, (15. prosinca 2020.).
9. How Biden can make a big difference in the Western Balkans, <https://ecfr.eu/article/how-biden-can-make-a-big-difference-in-the-western-balkans/>, (17. veljače 2021.).
10. Hrvatska priznala Kosovo, <https://vlada.gov.hr/vijesti/hrvatska-priznala-kosovo/8019>, (12. prosinca 2020.).
11. Ibrahim Rugova, <https://www.icty.org/bcs/content/ibrahim-rugova>, (13. prosinca 2020.).
12. Kosovo and Serbia Signed Separate Pledges, Not an Agreement, <https://exit.al/en/2020/09/04/kosovo-and-serbia-signed-separate-pledges-not-an-agreement/>, (13. prosinca 2020.).
13. Kosovo clashes ‘ethnic cleansing’, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3551571.stm>, (13. prosinca 2020.).

14. Kosovo Independence – <https://www.thoughtco.com/kosovo-independence-overview-1435550>, (12. prosinca 2020.).
15. Kosovo MPs proclaim independence, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7249034.stm>, (12. prosinca 2020.).
16. Kosovo snap election: A chance for action, https://ecfr.eu/article/kosovo-snap-election-a-chance-for-action/?utm_source=newsletter&utm_medium=email&utm_campaign=ecfr_general_newsletter, (17. veljače 2021.).
17. Kosovo: Nema dobrih alternativa Ahtisaarijevom planu, <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/balkans/kosovo/kosovo-no-good-alternatives-ahtisaari-plan>, (12. prosinca 2020.).
18. Lake Gazivode, troubled waters between Kosovo and Serbia, <https://www.france24.com/en/20181025-lake-gazivode-troubled-waters-between-kosovo-serbia>, (13. prosinca 2020.).
19. Martti Ahtisaari – <https://www.britannica.com/biography/Martti-Ahtisaari>, (12. prosinca 2020.).
20. New generation faces old guard in Kosovo election, <https://www.aljazeera.com/news/2021/2/14/kosovo-polls-pit-new-generation-against-an-old-guard>, (17. veljače 2021.).
21. O Oslobodilačkoj vojsci Kosova, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=45706>, (13. prosinca 2020.).
22. Rambouillet Agreement, https://1997-2001.state.gov/www/regions/eur/ksvo_ambouillet_text.html, (13. prosinca 2020.).
23. Različita očekivanja od vašingtonskih sporazuma, <https://www.novolist.hr/komentar/razlicita-ocekivanja-od-vasingtonskih-sporazuma/>, (13. prosinca 2020.).
24. Regional Cooperation in the Western Balkans, Balkans Policy Research Group, https://balkansgroup.org/wp-content/uploads/2020/11/Regional-Cooperation-in-the-Western-Balkans_An-overview-of-the-Regional-Economic-Area-and-the-mini_Schengen.pdf, (13. prosinca 2020.).
25. Serbia nad Kosovo normalize economic relations in U.S.- brokered deal, <https://www.cbsnews.com/news/serbia-and-kosovo-normalize-economic-relations-in-u-s-brokered-deal/>, (13. prosinca 2020.).

KOSOVO INDEPENDENCE - 13 YEARS LATER

Abstract

The protracted conflict in Kosovo has led to the European Union's special concern on the issue, specifically its special activities in the entire area of the Western Balkans with the aim of fully Europeanizing the area and bringing it closer to European integration. The period from the 1980s was a kind of turning point for Kosovo, given that the changed constitutional possibilities in the then state gave the opportunity for independence and the establishment of the state of Kosovo. The understanding of the entire Kosovo issue needs to be observed from the historical aspect and the role of the international community. In general, the state of Kosovo was created mainly based on international action, which laid the foundations for the establishment of a modern European state. In this process, the Ahtisaari Plan and Resolution 1244 from 1999, from which the European Union derives its activities, played a particularly important role. Until now, Kosovo has gone through three periods – that of political unrest until the 1990s, the intensive actions of the international community until the 2000s, and the period of the European Union, which is still ongoing, more precisely, only beginning since Kosovo has signed the Stabilization and Association Agreement. The European Union has a significant impact on the further development of the state of Kosovo in terms of the rule of law, the establishment of democratic standards, and the strengthening of transparent government. Profiling itself as an important global factor in peace and stability, the European Union in Kosovo has achieved the results that are visible through the EULEX mission and the actions of the High Representative of the European Union in Kosovo, as well as all other European Union institutions. At the end of the second decade of this century, the influence of the United States of America in Kosovo, which has never lost interest in establishing peace and stability in this area, is growing again. That is the reason why joint action by the United States of America and the European Union is the only way to finally resolve the complementary Kosovo issue.

Keywords: Kosovo, European Union, United States of America, international community, agreements